

SLR-IE – 1

Seat No.	
----------	--

Set **P**

M.Ed. I (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATION (Paper – I)
Psychology of Learning and Development

Day and Date : Thursday, 3-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N. B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3. **Each** quetsion carries **one** mark.
2) **All** questions are **compulsory**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives :

14

- 1) Content oriented testing is not essential in view of _____
A) Emotional B) Problem solving
C) Logical thinking D) Critical thinking
- 2) All new knowledge is constructed on the basis of _____
A) Age B) Existing knowledge
C) Interest D) Experience
- 3) The main problem of adolescence is _____ -
A) Education B) Forgetting
C) Emotional explosion D) None of them
- 4) _____ is the dominant teacher, who establishes and enforces rules in the classroom.
A) Headmaster B) Teacher C) Supervisor D) Monitor
- 5) _____ is the more important thing for learners development.
A) Cinema B) Friends C) Culture D) None of these
- 6) _____ is not a learning difficulty at primary level.
A) Psychology B) Communication C) Mother tongue D) None of them
- 7) _____ is the one of the best activity for environmental awareness at school level.
A) Awareness of pollution B) Discussion
C) Debate D) None of them
- 8) _____ is not important for the organising learning in different subject area.
A) Self learning B) Cooperative learning
C) Group learning D) All of them
- 9) Physical environment is related to student _____
A) Achievement and age B) Age and interest
C) Achievement and behavior D) Age and mental health
- 10) The only audio aid of learning is _____
A) Radio B) Teacher C) Television D) Epidiascope
- 11) Critical evaluation thought is very important for multipurpose school in context with India were stated by _____
A) Bruner B) Piaget C) Vygotski D) All above
- 12) Later childhood is also known as _____
A) Gang age B) Spontaneous age
C) Age of curiosity D) Age of mental development

P.T.O.

- 13) _____ is not the need of fearness about learning.
 A) Social B) Cultural development
 C) Economic need D) Marriage
- 14) We change our preliminary ideas by _____ them against evidence.
 A) Accepting B) Test C) Checking D) Adopting

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

- 1) आशयाधिष्ठित परीक्षणाची _____ दृष्टिने गरज नाही.
 अ) भावनिक ब) समस्या निराकरण
 क) तार्किक विचार ड) चिकित्सक विचार
- 2) संपूर्ण नवीन ज्ञानाची रचना ही _____ च्या पायावर आधारलेली असते.
 अ) वय ब) अस्तित्वातील ज्ञान
 क) अभिरुची ड) अनुभव
- 3) कुमारावस्थेची मुख्य समस्या _____ ही आहे.
 अ) शिक्षण ब) विसरणे
 क) भावनिक आंदोलन ड) यापैकी नाही
- 4) वर्ग खोलीमधील नियम निश्चिती व अंमलबजावणीसाठी हा प्रभावी नेतृत्व करतो.
 अ) मुख्याध्यापक ब) शिक्षक क) पर्यवेक्षक ड) वर्गनायक
- 5) अध्ययनार्थीच्या विकासासाठी अधिक महत्त्वाचा घटक _____ हा आहे.
 अ) सिनेमा ब) मित्र क) संस्कृती ड) यापैकी नाही
- 6) _____ ही प्राथमिक स्तरावरील अध्ययनसमस्या नाही.
 अ) मानसशास्त्र ब) संवाद क) मातृभाषा ड) यापैकी नाही
- 7) शालेय स्तरावर पर्यावरण जागृतीसाठी _____ हा एक चांगला उपक्रम आहे.
 अ) प्रदुषणाची जाणीव ब) चर्चा क) वादविवाद ड) यापैकी नाही
- 8) विविध विषय क्षेत्रात संघटनात्मक अध्ययनासाठी _____ हे महत्वपूर्ण नाही.
 अ) स्वयं अध्ययन ब) सहकार्यात्मक अध्ययन
 क) समूह अध्ययन ड) वरील सर्व
- 9) भौतिक पर्यावरण हे विद्यार्थ्यांच्या _____ शी संबंधित असते.
 अ) संपादन व वय ब) वय व अभिरुची
 क) संपादन व वर्तन ड) वय व मानसिक आरोग्य
- 10) _____ हे अध्ययनाचे केवळ श्राव्य साधन आहे.
 अ) रेडिओ ब) शिक्षक क) दूरदर्शन ड) एपिडायस्कोप
- 11) चिकित्सक मूल्यमापनात्मक दृष्टिने भारताच्या संदर्भात बहुपर्यायी शाळांसाठी महत्वपूर्ण आहे असे _____ यांनी म्हटले.
 अ) ब्रूनर ब) पियाजे क) वायगोट्स्की ड) वरील सर्व
- 12) उत्तर बाल्यावस्थेच्या काळखंडाला _____ असेही म्हटले जाते.
 अ) कंपू वय ब) उत्स्फूर्त वय
 क) जिज्ञासा वय ड) मानसिक विकासाचे वय
- 13) अध्ययनार्थीची _____ ही अध्ययन गरज नाही.
 अ) सामाजिक ब) सांस्कृतिक विकास
 क) आर्थिक गरज ड) विवाह
- 14) पुराव्याच्या आधारावर _____ नंतर आपण आपल्या प्राथमिक कल्पना बदलत असतो.
 अ) स्वीकार ब) कसोटी क) तपासणी ड) स्वीकारानंतर

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – I (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATION (Paper – I)
Psychology of Learning and Development

Day and Date : Thursday, 3-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Marks : 56

2. Write the answer of the following question (**any one**) : **10**
- 1) What is the role of parents and community in students learning ? Write the barriers in education.
 - 2) What are the problems of the adolescents ? How will you give educational support in his development ?
3. Write the answer of following question (**any one**). **10**
- 1) Explain the concept of knowledge and state its various modes.
 - 2) What is meant by organizing learning ? Explain the multiple ways of organizing learning in different areas.
4. Answer in brief (**any four**) : **20**
- 1) What is the concept of learning beyond cognition ?
 - 2) What is the impact of 'oversized classroom' in teaching learning process ?
 - 3) Write the importance of project work.
 - 4) Write the concept and importance of physical environment.
 - 5) What are the kinds of evidences for learning of teacher ?
5. Answer in brief (**any four**) : **16**
- 1) Write the concept of instructional time.
 - 2) Importance of learning resource.
 - 3) What is the importance of local knowledge in learning ?
 - 4) What is the educational significance of positive psychology ?
 - 5) What is socialization ?

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) विद्यार्थ्यांच्या अध्ययनात पालक व समाजाची भूमिका काय ? शिक्षणातील अडथळे लिहा.
 - 2) कुमारावस्थेतील मुलांच्या समस्या कोणत्या ? त्यांच्या विकासा मध्ये तुम्ही शैक्षणिक दृष्ट्या कसे सहाय्य कराल ?
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) ज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा व ज्ञान संपादनाचे विविध मार्ग सांगा.
 - 2) संघटनात्मक अध्ययन म्हणजे काय ? विविध स्तरावरील संघटनात्मक अध्ययनाचे बहुआयामी मार्ग स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) बोधात्मकतेच्या पलिकडील अध्ययनाची संकल्पना काय ?
 - 2) भ्रगच्च वर्गाचा अध्ययन अध्यापनावर काय परिणाम होतो ?
 - 3) प्रकल्प कार्याचे महत्त्व लिहा.
 - 4) भौतिक पर्यावरणाची संकल्पना व महत्त्व लिहा.
 - 5) शिक्षकाच्या अध्ययनासाठी पुराव्यांचे प्रकार कोणते ?
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) अनुदेशनात्मक वेळेची संकल्पना लिहा.
 - 2) अध्ययन स्रोतांचे महत्त्व.
 - 3) अध्ययनातील स्थानिक ज्ञानाचे महत्त्व काय ?
 - 4) सकारात्मक मानसशास्त्राचे शैक्षणिक महत्त्व.
 - 5) सामाजीकरण म्हणजे काय ?

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 5-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate marks.**
3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) In _____ the approach of humanism was originated.
a) India b) America c) Germani d) Europe
- 2) The _____ is no the factor of multicultural society.
a) Human heredity b) Religion c) Education d) Language
- 3) Socialization process in human being takes place in _____
a) continual b) different intervals
c) during young age d) during childhood
- 4) Culture transmission is done by the tool of _____
a) Newspaper b) Education c) Radio d) Leader
- 5) Most valuable functions of education is _____
a) thought transmission b) learning transmission
c) action transmission d) culture transmission
- 6) _____ committee emphasized on relations between school and society and centralization of facilities.
a) NEP b) Kothari c) Sarjant d) Rammoorti
- 7) The quality of leadership is included in _____ domain.
a) cognitive b) affective c) psychomotor d) none of these
- 8) Sensation + Meaning =
a) Experience b) Emotions c) Learning d) Perception
- 9) Management =
a) Planning + leadership + motivation + direction
b) Planning + organisation + direction + co-ordination
c) Planning + organisation + direction + communication
d) Planning + organisation + direction + control
- 10) The viewer of liberal education was _____
a) Plato b) Socratis c) Rousseau d) John Dewey
- 11) Educational theory of Pazar stated by _____
a) Lord Mecaulay b) Lord Curzon
c) Francis Warden d) Lord Arkland
- 12) Classifications of vedas done by _____
a) five b) four c) three d) two

- 13) Culture is transmitted from one _____ to another.
 a) child b) women c) person d) generation
- 14) Operation black board plan is the concept of _____ policy.
 a) NEP – 2001 b) Revised N.P. on edu. – 1992
 c) NEP – 1986 d) Lord Curzon E.P. – 1904

मराठी रूपांतर

१. खालील दिलेल्या पैकी योग्य पर्यायाची निवड करा.

१४

- १) मानवतावादी दृष्टीकोणाचा उदय _____ येथे झाला.
 अ) भारत ब) अमेरीका क) जर्मनी ड) युरोप
- २) बहुसांस्कृतिक समाजाचा _____ हा घटक नाही.
 अ) मानव वंश ब) धर्म क) शिक्षण ड) भाषा
- ३) मानवी जीवनात सामाजीकरणाची प्रक्रिया _____ कालात घडते.
 अ) निरंतर ब) विविध टप्प्यात क) तारूप्य अवस्था ड) बाल्यावस्था
- ४) संस्कृती संक्रमण _____ साधनामुळे होते.
 अ) वृत्तपत्र ब) शिक्षण क) आकाशवाणी ड) नेता
- ५) शिक्षणाचे _____ हे महत्वपूर्ण कार्य आहे.
 अ) विचार संक्रमण ब) अध्ययन संक्रमण क) कृतिसंक्रमण ड) संस्कृती संक्रमण
- ६) शाळा आणि समाजातील संबंध प्रस्थापित करणे, सुविधांचे केंद्रिकरण करणे इत्यादीवर _____ समितीने लक्ष केंद्रित केले.
 अ) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण ब) कोठारी
 क) सार्जेंट ड) राममूर्ती
- ७) नेत्रत्व या गुणवैशिष्ट्याचा समावेश _____ या क्षेत्रात होतो.
 अ) बोधात्मक ब) भावात्मक क) क्रियात्मक ड) वरीलपैकी नाही
- ८) संवेदन + अर्थ =
 अ) अनुभूती ब) भावना क) अध्ययन ड) अवबोध
- ९) व्यवस्थापन =
 अ) नियोजन + नेत्रत्व + अभिप्रेरण + संचालन ब) नियोजन + संघटन + संचालन + समन्वय
 क) नियोजन + संघटन + संचालन + संदेशवहन ड) नियोजन + संघटन + संचालन + नियंत्रण
- १०) उदार शिक्षणाचा पुरस्कार _____ यांनी केला.
 अ) प्लेटो ब) सॉक्रेटीस क) रूसो ड) जॉन ड्युई
- ११) शिक्षणाचा पाझर सिद्धांत _____ यांनी मांडला.
 अ) लॉर्ड मेकॉले ब) लॉर्ड कर्झन क) फ्रांसिस वार्डन ड) लॉर्ड ऑर्कलंड
- १२) वेदांचे प्रामुख्याने _____ गटात वर्गीकरण केले आहे.
 अ) पाच ब) चार क) तीन ड) दोन
- १३) संस्कृती ही एका _____ पासून दुसऱ्यापर्यंत संक्रमण होते.
 अ) बालक ब) स्त्रिया क) व्यक्ती ड) पिढी
- १४) खडू कला योजना ही _____ या धोरणाची संकल्पना आहे.
 अ) रा.शै. धोरण – २००१ ब) सुधारित रा.शै. धोरण – १९९२
 क) रा.शै. धोरण – १९८६ ड) लॉर्ड कर्झनचे शै. धोरण – १९०४

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
HISTORY AND POLITICAL ECONOMY OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Saturday, 5-5-2018

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate full marks.**

2. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) Write the common principles of effective educational management.
 - 2) Explain the role of school administration related to school financial budget.
3. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) Write the approaches of multicultural education.
 - 2) Write the importance skill in 21st century.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Write the nature of political barriers in the education of India.
 - 2) Explain the concept of multicultural.
 - 3) Write the aims of vedic education system.
 - 4) Write the main recommendation of Sarjant Commission.
 - 5) Explain the characteristics of five year plan in India.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain the concept of national education.
 - 2) Write the objective of national policy of education – 1966.
 - 3) Explain the relationship between education and culture.
 - 4) Write the concept of organisations behaviour.
 - 5) Write a short note – ‘Post modernism’.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) प्रभावी शैक्षणिक नियोजनाची सामान्य तत्वे लिहा.
 - २) शालेच्या अर्यसंकल्पा बाबत शालेय प्रशासनाची भूमिका स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाचे दृष्टिकोण लिहा.
 - २) २१ व्या शतकातील महत्वपूर्ण कौशल्य लिहा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) भारतीय शिक्षणातील राजकीय अडथळ्यांचे स्वरूप लिहा.
 - २) बहुसंस्कृतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) वैदिक शिक्षण पद्धतीचे ध्येये लिहा.
 - ४) सार्जट आयोगाच्या मुख्य शिफारशी लिहा.
 - ५) भारतीय पंचवार्षिक योजनेचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नाची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) 'राष्ट्रीय शिक्षण' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) १९६६ च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचे उद्दिष्ट्ये लिहा.
 - ३) शिक्षण व संस्कृती यातील संबंध स्पष्ट करा.
 - ४) संघटनात्मक वर्तन संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ५) टीप लिहा - 'उत्तर अधुनिकतावाद'.

Seat No.	
----------	--

Set

P

M.Ed. – I (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATIONAL STUDIES
(Paper – III)

Day and Date : Tuesday, 8-5-2018

Max. Marks : 70

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Instructions : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) There are _____ main types of teacher association.
a) 3 b) 4 c) 5 d) 6
- 2) Economics of education is started after the year of
a) 1968 b) 1960 c) 1964 d) 1986
- 3) The proper explanation about global education was given by
a) Dr. Gajendra Gadkar b) Mahatma Gandhi
c) Dr. Ram Takwale d) J. Krushnamurtee
- 4) There are _____ stages of industries in education.
a) Two b) Three c) Four d) Five
- 5) Education a business is approved from _____ in modern age.
a) 1950 b) 1960 c) 1966 d) 1970
- 6) Making indifference on the basis of religion, race, cast, sex or birth place is banned by legal code
a) Code-10 b) Code-12 c) Code-14 d) Code-15
- 7) The basic work of education is
a) Culture transmission b) Action transmission
c) Learning transmission d) Thought transmission
- 8) Integrated education is by
a) Pavlo Preari b) John Due c) J. Krushnamurtee d) Arvindo Ghosh
- 9) Equal opportunity of education is stated in the policy of
a) 1968 b) 1982 c) 1986 d) 1990
- 10) Culture transmission is done by the tool of
a) Leader b) Radio c) Education d) Newspaper
- 11) The sub-branch of axiology is
a) Aesthetic b) God c) Idealism d) Naturalism
- 12) _____ is included in personal values.
a) Freedom b) Equality c) Self-support d) Co-operation
- 13) In 1945 established _____ in United Nations Organization.
a) Child Right b) Human Right
c) Hunter Commission d) Educational Committee
- 14) The concept of globalization is not uniform, there are _____ types.
a) 6 b) 5 c) 4 d) 3

मराठी रूपांतर

१. खालील दिलेल्या पर्यायातून योग्य उत्तराची निवड करा. १४
- १) शिक्षक संघटनाचे मुख्य प्रकार _____ आहेत.
 अ) ३ ब) ४ क) ५ ड) ६
- २) शिक्षणाचे अर्थशास्त्र या विषयाची सुरुवात _____ वर्षांनंतर झाली.
 अ) १९६८ ब) १९६० क) १९६४ ड) १९८६
- ३) जागतीक शिक्षणाबाबत _____ यांनी समर्पक स्पष्टीकरण दिले.
 अ) डॉ. गजेंद्र गडकर ब) महात्मा गाँधी क) डॉ. राम ताकवले ड) जे. कृष्णमुर्ती
- ४) शिक्षणातील उद्योग निर्मितीच्या _____ अवस्था असतात.
 अ) दोन ब) तीन क) चार ड) पाच
- ५) आधुनिक कालात शिक्षण हा एक उद्योग इ.सन. _____ पासून जगभर मान्य झाला.
 अ) १९५० ब) १९६० क) १९६६ ड) १९७०
- ६) धर्म, वंश, जात, लिंग किंवा जन्मठिकाण या आधारावर व्यक्ति भेद भाव करणे हे कायद्याच्या _____ नुसार बंदी आहे.
 अ) कलम-१० ब) कलम-१२ क) कलम-१४ ड) कलम-१५
- ७) शिक्षणाचे _____ हे मूलभूत कार्य आहे.
 अ) संस्कृती संक्रमण ब) कृती संक्रमण क) अध्ययन संक्रमण ड) विचार संक्रमण
- ८) एकात्मिक शिक्षणाची संकल्पना _____ यांची आहे.
 अ) पावलो प्रेअरी ब) जॉन ड्युई क) जे. कृष्णमुर्ती ड) अरविंद घोष
- ९) शिक्षणाच्या समान संधि बाबतचा विचार _____ या धोरणात केला.
 अ) १९६८ ब) १९८२ क) १९८६ ड) १९९०
- १०) संस्कृती संक्रमण _____ साधनामुळे होते.
 अ) नेता ब) आकाशवाणी क) शिक्षण ड) वृत्तपत्रे
- ११) मूल्य मिमांसेची _____ ही उपशाखा आहे.
 अ) सौंदर्य शास्त्र ब) ईश्वरवाद क) अध्यात्मशास्त्र ड) निसर्गवाद
- १२) व्यक्तिगत मूल्यांमध्ये _____ चा समावेश होतो.
 अ) स्वातंत्र्य ब) समता क) स्वावलंबन ड) सहकार्य
- १३) १९४५ मध्ये संयुक्त राष्ट्रात _____ आयोगाची स्थापना झाली.
 अ) बाल हक्क ब) मानवी हक्क क) हंटर आयोग ड) शिक्षण आयोग
- १४) जागतीकीकरणाची संकल्पना अखंड नसून त्यात _____ प्रकार आहेत.
 अ) ६ ब) ५ क) ४ ड) ३

Seat No.	
----------	--

M.Ed. – I (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATIONAL STUDIES
(Paper – III)

Day and Date : Tuesday, 8-5-2018

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What means of human right ? Explain the need of human right education.
 - 2) Write the relationship of human society and secular.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is socialization ? Explain the means and nature of socialization.
 - 2) Write the importance of child right in the education.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Write of educational thought of Mahatma Gandhi.
 - 2) What means of educational equality ?
 - 3) Write the inter disciplinary nature of education.
 - 4) Write the definition and nature of educational economics.
 - 5) Write the nature and functions of teacher organisation.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain the education in multicultural society.
 - 2) Write the importance in modern education of education technology.
 - 3) Explain the Constitutional Provisions in education.
 - 4) Explain the educational concept of J. Krushnamurtee.
 - 5) Write the nature of learning-teaching process.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) मानवी हक्क म्हणजे काय ? त्याची शिक्षणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.
 - २) धर्म निरपेक्षता आणि मानवी संस्था यांचा परस्पर संबंध लिहा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) सामाजीकरण म्हणजे काय ? सामाजीकरणाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.
 - २) शिक्षणातील बाल हक्काचे महत्व लिहा.
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) महात्मा गांधीचे शैक्षणिक विचार लिहा.
 - २) शैक्षणिक समानता म्हणजे काय ?
 - ३) शिक्षणाचे आंतरविद्याशाखीय स्वरूप लिहा.
 - ४) शैक्षणिक अर्थशास्त्राची व्याख्या व वैशिष्ट्ये लिहा.
 - ५) शिक्षक संघटनांचे स्वरूप व कार्य लिहा.
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) बहूसांस्कृतीक समाजातील शिक्षण स्पष्ट करा.
 - २) आधुनिक शिक्षणात शैक्षणिक तंत्र विज्ञानाचे महत्व लिहा.
 - ३) शिक्षणातील संविधानात्मक तरतुदी स्पष्ट करा.
 - ४) जे. कृष्णमुर्ती यांचे शिक्षण विषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ५) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रियेचे स्वरूप लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. – I (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD (Paper – IV)**

Day and Date : Saturday, 12-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

N.B. : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) The groups in quota sampling through population are prepared by considering
 - a) Social status of respondent
 - b) Equal representation of unit
 - c) Availability of respondent
 - d) Similar characteristics of respondent
- 2) A minute study of a school by researcher is included in _____ of qualitative research.
 - a) Experimental research
 - b) Case study
 - c) Historical research
 - d) Causal- comparative research
- 3) An experimenter decided the effects of variable which is called
 - a) Constant variable
 - b) Dependent variable
 - c) Independent variable
 - d) Extraneous variable
- 4) Knowledge for knowledge is the objective of _____ research.
 - a) Evaluational research
 - b) Action research
 - c) Applied research
 - d) Fundamental research
- 5) An interview conducted to collect the information about opinions or truth events regarding problem of research is called
 - a) Researchable
 - b) Remedial
 - c) Diagnostic
 - d) Introductory
- 6) 'Internal criticism is the step of the type of _____ research.
 - a) Descriptive
 - b) Historical
 - c) Experimental
 - d) Ex-Post-Facto
- 7) To find out the effective teaching method from two teaching method _____ research method is used.
 - a) Survey
 - b) Historical
 - c) Experimental
 - d) Action research
- 8) The selection of research topic is mainly depends on
 - a) Interest of researcher
 - b) Availability of books
 - c) Availability of funds
 - d) Relevance of topic
- 9) The _____ is considered the strong side of qualitative research.
 - a) Validity
 - b) Reliability
 - c) Objectivity
 - d) Neutrality
- 10) In ethics of qualitative research _____ is do not include in the following.
 - a) Honesty
 - b) Subjectivity
 - c) Objectivity
 - d) Integrity
- 11) The _____ is not the example of true experimental design.
 - a) Solomon group design
 - b) Pre test post test equipment group design
 - c) Constant group test design
 - d) Post test equipment group design
- 12) The main aim of research is
 - a) To review the literature
 - b) To summarize what is already known
 - c) To get an academic degree
 - d) To discover new facts or to make fresh interpretation of known facts
- 13) Research approach which used by researcher to study socialization and culturalization of a group with cultural points is
 - a) Case study
 - b) Phenomenology
 - c) Ethnographic research
 - d) Naturalistic enquiry
- 14) The advocator of action research is
 - a) M.B. Buch
 - b) J.W. Best
 - c) J. W. Creswell
 - d) S.M. Corey

१. योग्य पर्याय निवडा :

- १) हिस्सा नमुना निवडी मध्ये जनसंख्येतील _____ लक्षात घेऊन गट तयार केले जातात.
 अ) प्रतिसादकाचा सामाजिक दर्जा ब) एककाचे समान प्रतिनिधित्व
 क) प्रतिसादकाची उपलब्धता ड) प्रतिसादकाची समान गुणवैशिष्ट्ये
- २) संशोधकाने एखाद्या शाळेचा सखोल अभ्यास केल्यास त्याचा समावेश गुणात्मक संशोधनातील _____ मध्ये केला जातो.
 अ) प्रायोगिक संशोधन ब) व्यक्ति अभ्यास क) ऐतिहासिक संशोधन ड) कारण-तुलनात्मक संशोधन
- ३) प्रयोगकार्याला त्याचे परिणाम ठरवायचे असताना त्यांना _____ चल म्हणतात.
 अ) स्थिर ब) आश्रयी क) स्वाश्रयी ड) बाह्य
- ४) 'ज्ञानासाठी ज्ञान' हा हेतू _____ संशोधनाचा असतो.
 अ) मूल्यमापनात्मक संशोधन ब) कृती संशोधन क) उपयोजित संशोधन ड) मूलभूत संशोधन
- ५) संशोधकाने समस्ये संबंधी मते वा सत्य घटनां संबंधी माहिती मिळविण्यासाठी घेतलेल्या मुलाखतीस _____ मुलाखत म्हणतात.
 अ) संशोधनात्मक ब) उपचारात्मक क) निदानात्मक ड) परिचयात्मक
- ६) 'आंतरिक समिक्षा' ही _____ संशोधन प्रकाराची पायरी आहे.
 अ) वर्णनात्मक ब) ऐतिहासिक क) प्रायोगिक ड) कार्योत्तर
- ७) दोन अध्यापन पद्धतीपैकी परिणामकारक अध्यापन पद्धती शोधण्यासाठी _____ या संशोधन पद्धतीचा वापर करतात.
 अ) सर्वेक्षण ब) ऐतिहासिक क) प्रायोगिक ड) कृती संशोधन
- ८) संशोधन विषयाची निवड ही प्रामुख्याने _____ वर अवलंबून असते.
 अ) संशोधकाच्या आवडी ब) ग्रंथसंपदेच्या उपलब्धते क) उपलब्ध निधी ड) त्याच्या समर्पकते
- ९) गुणात्मक संशोधनाची मोठी बाजू _____ ला समजली जाते.
 अ) सप्रमाणता ब) विश्वसनीयता क) वस्तुनिष्ठता ड) तटस्थता
- १०) गुणात्मक संशोधनाच्या नितीमतेत पुढीलपैकी _____ चा समावेश होत नाही.
 अ) ईमानदारी ब) व्यक्तिनिष्ठता क) वस्तुनिष्ठता ड) न्यायनिष्ठा
- ११) पुढीलपैकी _____ हे वास्तव प्रायोगिक अभिकल्पाचे उदाहरण नाही.
 अ) सोलोन गट अभिकल्प ब) पूर्व चाचणी उत्तर चाचणी सामान गट अभिकल्प
 क) स्थिर गट चाचणी अभिकल्प ड) उत्तर चाचणी सामान गट अभिकल्प
- १२) संशोधनाचे मुख्य ध्येय _____ हे असते.
 अ) साहित्याची समिक्षा करणे
 ब) पहिल्याच ज्ञान गोष्टींचा सारांश करणे
 क) अॅकॅडेमिक पदवी प्राप्त करणे
 ड) नवीन तथ्ये शोधणे किंवा ज्ञान तथ्यांची पुन्हा अर्थ निर्वचनासह व्याख्या करणे
- १३) एखाद्या समूहाविषयी सामाजीकरण व संस्कृतीकरणाचा अभ्यास सांस्कृतिक मुद्यांनी करण्यासाठी संशोधक _____ या संशोधन दृष्टीकोनाचा उपयोग करेल.
 अ) व्यक्ति अभ्यास ब) रूपविवेचनावादी क) मानववंश शास्त्रीय संशोधन ड) नैसर्गिक चौकशी
- १४) कृतिसंशोधनाचे प्रवर्तक _____ हे होत.
 अ) एम्. बी. बुच ब) जे. डब्ल्यू. बेस्ट क) जे. डब्ल्यू. क्रेसवेल ड) एस. एम. कोरे

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. – I (Semester – I) (CBCS) Examination, 2018
INTRODUCTION TO RESEARCH METHOD (Paper – IV)**

Day and Date : Saturday, 12-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Marks : 56

2. Answer the following questions **(any one)** : **10**
- 1) State the meaning of quantitative research and explain the types of quantitative research.
 - 2) What is meant by sample ? Explain the sampling techniques in details
3. Answer the following questions **(any one)** : **10**
- 1) Write a framework of the research proposal and explain the components of research proposal.
 - 2) Which are the various approaches of qualitative research ? Explain the steps of historical research.
4. Answer the following question in brief **(any four)** : **20**
- 1) What is meant by interview ? Explain the characteristics of interview.
 - 2) Write short note on - 'Ethics of qualitative research'.
 - 3) Illustrate various types of variables in experimental research.
 - 4) Write the various sources of generating knowledge.
 - 5) Explain the utility of observation technique in qualitative research.
5. Write answer in brief **(any four)** : **16**
- 1) Write a classification of research with reference to research objectives.
 - 2) Write a importance of standardization of research tool.
 - 3) State the components of paradigms of educational research.
 - 4) Explain the difference between quantitative and qualitative research.
 - 5) Explain the meaning and nature of experimental research.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : १०
- १) संख्यात्मक संशोधनाचा अर्थ सांगून संख्यात्मक संशोधनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - २) न्यादर्श म्हणजे काय ? ते सांगून नमुना निवडीचे तंत्र विस्ताराने स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : १०
- १) संशोधन आराखड्याचे प्रारूप सांगून संशोधन आराखड्याचे घटक स्पष्ट करा.
 - २) गुणात्मक संशोधनाचे विविध दृष्टीकोन कोणते ? ऐतिहासिक संशोधन पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडख्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) मुलाखत म्हणजे काय ? मुलाखतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - २) 'गुणात्मक संशोधनाची नीतिमत्ता' यावर टीप लिहा.
 - ३) प्रायोगिक संशोधनातील विविध चले सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - ४) ज्ञाननिर्मितीचे विविध स्रोत विषद करा.
 - ५) गुणात्मक संशोधनातील निरीक्षण तंत्राची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
५. खालील प्रश्नांची थोडख्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) संशोधन उद्दिष्टांवरून केले जाणारे संशोधनाचे वर्गीकरण लिहा.
 - २) संशोधन साधनाच्या प्रमाणीकरणाचे महत्त्व लिहा.
 - ३) शैक्षणिक संशोधनाच्या दृष्टीकोनाचे घटक सांगा.
 - ४) संख्यात्मक संशोधन व गुणात्मक संशोधन यातील फरक स्पष्ट करा.
 - ५) प्रायोगिक संशोधनाचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
PHILOSOPHY OF EDUCATION (Paper – I)**

Day and Date : Friday, 4-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate full marks.**
3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) The father of Western Philosophy is
a) Emerson b) Aristotle c) Socratis d) Plato
- 2) Values are _____ centred.
a) Life b) Soul c) God d) None of the above
- 3) 'Philosophy and education are both sides of a coin' is said by _____
a) John Dewey b) Spencer c) Plato d) Adams
- 4) Metaphysics is related with the question _____
a) What is good ? b) What is truth ? c) What is soul ? d) What is doubt ?
- 5) In Islam Education System _____ teaching learning method was used at Primary level.
a) recitation b) deductive c) self learning d) discussion
- 6) The proponent of perennialism is _____
a) Mortimor Adler b) Robert Huchins c) Mark Doren d) All of the above
- 7) The base of Philosophy is essential in life of each person, because _____
a) To make a person adjust to the situation b) To make good use of leisure time
c) To understand the meaning of life d) None of the above
- 8) The _____ is included in personal value.
a) National Integration b) Fraternity c) Co-operation d) Self dependent
- 9) The main objective of establishing of "Shantiniketan" institution for the Tagore is _____
a) To develop spiritual and cultural heritage
b) To increase work efficiency and social responsibility
c) To develop student's religions tendency
d) To work for the mind development of students
- 10) The father of humanism is _____
a) Francisco Sanchez b) Hegel c) Plato d) Dewey
- 11) 'Pubajja' Ceremony related to _____ religion.
a) Islam b) Jain c) Vedic d) Bouddha
- 12) 'I think therefore I am' this famous sentence is in _____
a) Existentialism b) Essentialism c) Pragmatism d) Perennialism

P.T.O.

- 13) The source of knowledge is
 a) Direct experience and guess
 b) Scientific method
 c) Authorised statement
 d) All of the above
- 14) Wardha Scheme of Education is also known as _____
 a) Basic education
 b) Nai Talim
 c) Zakir Hussain Committee Report
 d) All of the above

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा :

14

- १) पाश्चात्य तत्वशास्त्राचा जनक _____
 अ) इमर्सन ब) ऑरिस्टॉटल क) सॉक्रेटिस ड) प्लेटो
- २) मूल्ये ही _____ केंद्रीत असतात.
 अ) जीवन ब) आत्मा क) दैव ड) यापैकी नाही
- ३) 'तत्वज्ञान व शिक्षण या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत', असे _____ यांनी म्हंटले आहे.
 अ) जॉन ड्यूई ब) स्पेन्सर क) प्लेटो ड) अँडम्स
- ४) तत्वमिमांसा _____ प्रश्नांशी संबंधित आहे.
 अ) चांगले काय आहे ? ब) सत्य म्हणजे काय ? क) आत्मा म्हणजे काय ? ड) शंका काय आहे ?
- ५) इस्लाम शिक्षण पद्धतीमध्ये प्राथमिक स्तरावर _____ या अध्ययन-अध्यापन पद्धतीचा वापर केला जातो.
 अ) पाठांतर ब) अवगामी क) स्वयं अध्ययन ड) चर्चा
- ६) सातत्यवादाचा पुरस्कर्ता _____ आहेत.
 अ) मॉर्टिमोर अँडलर ब) रॉबर्ट हचिन्स क) मॉर्क डोरेन ड) वरील सर्व
- ७) प्रत्येक व्यक्तीच्या जीवनात तत्वज्ञानाच्या आधाराची आवश्यकता आहे कारण _____
 अ) व्यक्तीचे परिस्थितीचा समायोजन साधण्यासाठी ब) फुरसतीच्या वेळेच्या सदुपयोगासाठी
 क) जीवनाचा अर्थ समजून घेण्यासाठी ड) यापैकी नाही
- ८) व्यक्तिगत मूल्यांत _____ समावेश होतो.
 अ) राष्ट्रीय एकात्मता ब) बंधुता क) सहकार्य ड) स्वावलंबन
- ९) 'शांतीनिकेतन' ही संस्था स्थापन करण्यामागे टागोर यांचा _____ हा प्रमुख उद्देश होता.
 अ) अध्यात्मिक व सांस्कृतिक वारसा विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवणे
 ब) सामाजिक जबाबदारी व कार्यक्षमता वाढीस लावणे
 क) विद्यार्थ्यांमध्ये धार्मिक प्रवृत्तीचा विकास करणे
 ड) विद्यार्थ्यांच्या मनोविकासासाठी प्रयत्न करणे
- १०) मानवतावादाचे जनक _____ यांना मानले जाते.
 अ) फ्रान्सिस्को सॅचेझ ब) हेगेल क) प्लेटो ड) ड्यूई
- ११) 'पबज्जा' हा संस्कार _____ धर्मात केला जातो.
 अ) इस्लाम ब) जैन क) वैदिक ड) बौद्ध
- १२) 'मला वाटत म्हणून मी आहे' हे प्रसिद्ध वाक्य _____ चे आहे.
 अ) अस्तित्ववाद ब) आवश्यकतावाद क) कार्यवाद ड) सातत्यवाद
- १३) ज्ञान खालीलपैकी _____ मिळते.
 अ) प्रत्यक्ष अनुभव व तर्क ब) वैज्ञानिक पद्धती क) अधिकृत प्रमाण ड) वरील सर्व
- १४) वर्धा शिक्षण योजनेला _____ म्हंटले जाते.
 अ) मूलोदयोगी शिक्षण ब) नई तालीम क) झाकिर हुसेन अहवाल समिती ड) वरील सर्व

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
PHILOSOPHY OF EDUCATION (Paper – I)**

Day and Date : Friday, 4-5-2018

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*

2) *Figures to the right indicate full marks.*

2. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) What do you mean by Educational Philosophy ? Explain its scope, need and functions.
 - 2) Compare the Philosophical theories of Jainism and Buddhism with reference to educational aims.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the contribution of Mahatma Phule with reference to following points.
 - a) Concept of Man and his development.
 - b) Aims of education and curriculum.
 - 2) What is meant by values ? Explain the different types of values.
4. Answer **any four** of the following questions. **20**
- 1) Explain the concept of logical Empiricism.
 - 2) Describe the steps of scientific method to acquire knowledge.
 - 3) State the principles of Essentialism.
 - 4) State the educational thoughts of Swami Vivekanand .
 - 5) State the Educational importance of Modern Humanism.
5. Answer **any four** of the following questions. **16**
- 1) Describe the importance of Yoga in human life.
 - 2) State the basic principles of Existentialism.
 - 3) State the educational thoughts of Dr. B.R. Ambedkar.
 - 4) State the national values and how they are implicable in education.
 - 5) Concept of positive relativism.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक). १०
- १) शैक्षणिक तत्त्वज्ञान म्हणजे काय हे सांगून तत्त्वज्ञानाची व्याप्ती, गरज व कार्ये स्पष्ट करा.
 - २) जैन व बौद्ध तत्त्वज्ञानाचे तात्विक सिद्धांत सांगून शिक्षणाच्या ध्येयासंदर्भात तुलना करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक). १०
- १) महात्मा फुले यांचे खालील मुद्यांच्या अनुषंगाने योगदान स्पष्ट करा.
 - अ) मानवाची संकल्पना आणि त्याचा विकास
 - ब) शिक्षणाची ध्येय व अभ्यासक्रम
 - २) मूल्य म्हणजे काय ? मूल्यांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार). २०
- १) तार्किक प्रत्यक्षतावाद ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) ज्ञान मिळविण्याच्या वैज्ञानिक पद्धतीच्या पायऱ्या सांगा.
 - ३) आवश्यकतावादाची मूलतत्वे सांगा.
 - ४) स्वामी विवेकानंदाचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा.
 - ५) आधुनिक मानवतावादाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : १६
- १) मानवी जीवनातील योगाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - २) अस्तित्ववादाची मूलतत्वे स्पष्ट करा.
 - ३) डॉ.बी.आर. आंबेडकरांचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा.
 - ४) राष्ट्रीय मूल्ये सांगून त्यांची शिक्षणात अंमलबजावणी कशी कराल ?
 - ५) सकारात्मक सापेक्षतावादाची संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
SOCIOLOGY OF EDUCATION (Paper – II)

Day and Date : Monday, 7-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book Page No. 3.
2) **All questions are compulsory.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives :

14

- 1) The characteristic of globalization is
 - a) Acceptance of western culture
 - b) Economical freedom
 - c) Inheritance in city
 - d) Above all
- 2) _____ is the founder of Educational Sociology.
 - a) Auguste Comte
 - b) George pany
 - c) Gensberg
 - d) Ottaway
- 3) _____ are there in the international manifesto of Human Rights.
 - a) 28 Rights and 2 Duties
 - b) 2 Rights and 28 Duties
 - c) 30 Human Rights
 - d) None of these
- 4) The need of education for peace is
 - a) For economic development
 - b) To avoid clashed
 - c) Physical progress
 - d) Above all
- 5) _____ are factors of multicultural society.
 - a) Different language
 - b) Different heredity
 - c) Different religion
 - d) Above all
- 6) Distance education is started at the year _____ in Higher education of Delhi University.
 - a) 1961
 - b) 1962
 - c) 1972
 - d) 1985
- 7) 'Sarva Shiksha Abhiyan' was started _____ policy.
 - a) 8th
 - b) 7th
 - c) 9th
 - d) 6th
- 8) The study of society is nothing but study of
 - a) Mores
 - b) Conventions
 - c) Laws
 - d) Folkways
- 9) Article 29 related with the protection of
 - a) Weaker sections
 - b) Minorities
 - c) Scheduled caste
 - d) Scheduled Tribes
- 10) When Human Right Day is observed ?
 - a) 6 December
 - b) 5 May
 - c) 5 June
 - d) 10 December
- 11) Development Stage of child is not a factor of
 - a) Socialisation
 - b) Globalisation
 - c) Religious
 - d) None of these
- 12) Liberal education means
 - a) To give vocational education
 - b) Wel-bred
 - c) Globalization
 - d) Importance of action
- 13) The University of "IGNU" is at
 - a) Kota
 - b) Waranasi
 - c) Delhi
 - d) Alahabad
- 14) To establish _____ is the main objective of UNO.
 - a) International peace
 - b) International Understanding
 - c) National integration
 - d) None of these

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

14

- 1) जागतिकीकरणाचे _____ हे वैशिष्ट्य आहे.
 अ) पाश्चात्य संस्कृतीचा स्विकार ब) आर्थिक स्वातंत्र्य
 क) शहरी वारसा ड) वरील सर्व
- 2) शैक्षणिक समाजशास्त्राचा जनक _____ हा आहे.
 अ) ऑगस्त कॉम्ट ब) जॉर्ज पेनी क) जेन्सबर्ग ड) ओटावे
- 3) आंतरराष्ट्रीय मानवी हक्काच्या वैश्विक जाहीरनामाच्या कलमात _____ आहेत.
 अ) २८ हक्क आणि २ कर्तव्ये ब) २ हक्क आणि २८ कर्तव्ये
 क) ३० मानवी हक्क ड) यापैकी नाही
- 4) शांततेच्या शिक्षणाची गरज _____ आहे.
 अ) आर्थिक विकासासाठी ब) कलह टाळण्यासाठी
 क) भौतिक विकासासाठी ड) वरील सर्व
- 5) बहुसांस्कृतिक समाजाचे _____ घटक होय.
 अ) भिन्न भाषा ब) भिन्न वंश क) भिन्न धर्म ड) वरील सर्व
- 6) दिल्ली विद्यापीठाने उच्च शिक्षणामध्ये पत्राद्वारे शिक्षणाची सुरुवात _____ साली केली.
 अ) 1961 ब) 1962 क) 1972 ड) 1985
- 7) 'सर्व शिक्षा अभियान' चा प्रारंभ _____ योजनेत झाला.
 अ) 8 त्या ब) 7 त्या क) 9 त्या ड) 6 त्या
- 8) सामाजिक अभ्यास हा _____ चा अभ्यास आहे.
 अ) चालीरिती ब) परंपरा क) कायदा ड) लोकसाहित्या
- 9) कलम 29 हे _____ च्या संरक्षणासंबंधीत आहे.
 अ) दुर्बल घटक ब) अल्पसंख्यांक क) अनुसूचित जाती ड) अनुसूचित जमाती
- 10) मानवी हक्क दिवस म्हणून _____ ओळखला जातो.
 अ) 6 डिसेंबर ब) 5 मे क) 5 जून ड) 10 डिसेंबर
- 11) बालकाचा विकासाची अवस्था हा _____ चा घटक नाही.
 अ) सामाजिकीकरण ब) जागतिकीकरण क) धार्मिक ड) यापैकी नाही
- 12) सांस्कृतिक शिक्षण म्हणजे _____ होय.
 अ) व्यवसाय शिक्षण देणे ब) सु-संस्कार करणे
 क) जागतिकीकरण ड) कृतीला महत्व देणे
- 13) 'इग्नूचे' मुख्यालय कोठे आहे ?
 अ) कोटा ब) वाराणसी क) दिल्ली ड) अलाहाबाद
- 14) युनोचे प्रमुख उद्दिष्ट _____ प्रस्थापीत करणे आहे.
 अ) आंतरराष्ट्रीय शांतता ब) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य
 क) राष्ट्रीय एकात्मता ड) यापैकी नाही

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
SOCIOLOGY OF EDUCATION (Paper – II)**

Day and Date : Monday, 7-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Marks : 56

Instruction : All questions are compulsory.

2. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by social change and role of teacher in social change ?
 - 2) Explain the concept of multicultural society. What is the role of education in multicultural society ?
3. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) What is the concept of peace education ? Explain the need and components of peace education.
 - 2) Explain continuous education and distance education with need and importance.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Write the meaning and nature of educational sociology.
 - 2) State the equality versus equity in education.
 - 3) Write the various types of peace education.
 - 4) What is De-schooling society ? Explain.
 - 5) Explain the education for privatisation and globalisation.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain the role of education in social change.
 - 2) State the objectives of education for disadvantage.
 - 3) Which are the barriers in social change ?
 - 4) What is the International Understanding ?
 - 5) What is meant by equality of educational opportunities ?

मराठी रूपांतर

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : 10
- 1) सामाजिक बदल म्हणजे काय ? सामाजिक बदलामध्ये शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) बहुसांस्कृतिक समाजाची संकल्पना स्पष्ट करा. बहुसांस्कृतिक समाजात शिक्षणाची भूमिका कोणती ? स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : 10
- 1) शांततासाठी शिक्षण म्हणजे काय ? शांतता शिक्षणाची गरज आणि घटक स्पष्ट करा.
 - 2) निरंतर शिक्षण आणि दुरस्थ शिक्षणाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) शैक्षणिक समाजशास्त्राचा अर्थ आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 2) शिक्षणातील समता विरुद्ध समानता स्पष्ट करा.
 - 3) शांतता शिक्षणाचे विविध प्रकार लिहा.
 - 4) डी-स्कुलिंग समाज म्हणजे काय ? ते स्पष्ट करा.
 - 5) खाजगीकरण आणि जागतिकीकरणासाठी शिक्षण स्पष्ट करा.
5. खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) सामाजिक बदलामध्ये शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) वंचितासाठीच्या शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
 - 3) सामाजिक परिवर्तनातील अडथळे कोणते ?
 - 4) अंतरराष्ट्रीय सामंज्यस्था म्हणजे काय ?
 - 5) शैक्षणिक संधीची समानता म्हणजे काय ?
-

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	----------

M.Ed. – I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
Paper – III : CURRICULUM STUDIES

Day and Date : Friday, 11-5-2018

Max. Marks : 70

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

- N. B. :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Right side figures indicate the marks.**
3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative.

14

- 1) Curriculum is the set of _____
a) Method b) Technique c) Subjects d) Skill
- 2) Objectives, content and evaluation are the components of _____
a) Approach b) Models c) Principles d) Curriculum
- 3) Demands of the modern society is the _____ determinants of curriculum.
a) Philosophical b) Sociological c) Psychological d) Political
- 4) Knowledge of growth and development is related to _____ determinants of curriculum.
a) Psychological b) Environmental c) Political d) Social
- 5) The aspect of curriculum development is _____
a) Teacher-Educator b) Parent c) Student d) Above all
- 6) Community centered is the approach of _____
a) Models of teaching b) Methods of teaching
c) Curriculum development d) Tools of evaluation
- 7) A humanistic curriculum demands the context of an _____ relationship between students and teacher.
a) Emotional b) Universal c) Cognitive d) Intelligent
- 8) In the 1980s, humanists planned curriculum with a focus on _____ development.
a) Object b) Human c) Animal d) Environment
- 9) Model of curriculum development is stated by _____
a) Henry James b) Stephen King c) Henry David d) Hilda Taba
- 10) The Tyler model is _____
a) Inductive b) Deductive c) Imaginative d) Emotional
- 11) Nicholls and Nicholls stated the model of curriculum development in _____
a) 1949 b) 1962 c) 1972 d) 1989
- 12) _____ learning experiences are expressed by symbolic words.
a) Direct b) Indirect c) Inductive d) Deductive
- 13) Learning experiences should be directly related to _____
a) Political objectives b) Philosophical objectives
c) Behavioural objectives d) Technical objectives
- 14) Learning experiences should be appropriate to the maturity level of the _____
a) Teacher b) Learner c) Principal d) Parent

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा.

14

- 1) अभ्यासक्रम हा _____ चा संच आहे.
 अ) पद्धती ब) तंत्र क) विषय ड) कौशल्य
- 2) उद्दिष्टे, आशय आणि मूल्यमापन हे _____ चे घटक आहेत.
 अ) उपागम ब) प्रतिमाने क) तत्त्वे ड) अभ्यासक्रम
- 3) आधुनिक समाजाची मागणी हे अभ्यासक्रमाचे _____ निर्धारक आहेत.
 अ) तात्विक ब) समाजशास्त्रीय क) मानसशास्त्रीय ड) राजकीय
- 4) वाढ आणि विकासाचे ज्ञान हे अभ्यासक्रमाच्या _____ निर्धारकाशी संबंधित आहे.
 अ) मानसशास्त्रीय ब) पर्यावरणीय क) राजकीय ड) सामाजिक
- 5) अभ्यासक्रम विकसनाचा _____ हा घटक आहे.
 अ) शिक्षक-प्रशिक्षक ब) पालक क) विद्यार्थी ड) वरील सर्व
- 6) समुदाय केंद्रित हा _____ चा उपागम आहे.
 अ) अद्यापनाची प्रतिमाने ब) अध्यापन पद्धति
 क) अभ्यासक्रम विकसन ड) मूल्यमापन साधने
- 7) मानवतावादी अभ्यासक्रम हा विद्यार्थी आणि शिक्षक यांच्यातील नातेसंबंधाची _____ संदर्भात मागणी करतो.
 अ) भावनिक ब) वैश्विक क) बोधात्मक ड) बुद्धिमान
- 8) 1980 मध्ये मानवतावाद्यांनी अभ्यासक्रम नियोजनात _____ विकसनावर भर दिला.
 अ) वस्तु ब) मानवी क) प्राणी ड) पर्यावरण
- 9) अभ्यासक्रम विकसन प्रतिमान _____ यांनी सांगितले आहे.
 अ) हेन्री जेम्स ब) स्टेफीन किंग क) हेन्री डेव्हीड ड) हिल्डा टाबा
- 10) टेलर प्रतिमान _____ आहे.
 अ) उद्गामी ब) अवगामी क) काल्पनिक ड) भावनिक
- 11) निकोल्स आणि निकोल्स यांनी अभ्यासक्रम विकसन प्रतिमान _____ मध्ये सांगितले.
 अ) 1949 ब) 1962 क) 1972 ड) 1989
- 12) प्रतिकात्मक शब्दांद्वारे _____ अध्ययन अनुभव व्यक्त केले जातात.
 अ) प्रत्यक्ष ब) अप्रत्यक्ष क) उद्गामी ड) अवगामी
- 13) अध्ययन अनुभव _____ शी प्रत्यक्षरीत्या संबंधित असावेत.
 अ) राजकीय उद्दिष्टे ब) तात्विक उद्दिष्टे क) वर्तणुकीची उद्दिष्टे ड) तांत्रिक उद्दिष्टे
- 14) अध्ययन अनुभव _____ च्या परिपक्वता पातळीच्या योग्य असावेत.
 अ) शिक्षक ब) अध्ययनार्थी क) प्राचार्य ड) पालक

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. – I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
Paper – III : CURRICULUM STUDIES**

Day and Date : Friday, 11-5-2018

Marks : 56

Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

N. B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Right side figures indicate the marks.*

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the philosophical and ideological basis of curriculum.
 - 2) State the characteristics and psychological basis of humanistic curriculum.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Describe the model of curriculum development of Hilda Taba.
 - 2) Explain the points to be considered while selecting learning experiences.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) State the components of curriculum.
 - 2) Explain the theories of curriculum development.
 - 3) What is the role of teacher in humanistic curriculum ?
 - 4) Explain the diversity among teachers in their competence.
 - 5) Explain the integration of learning experience related to work experience.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain the learner centered approach of curriculum development.
 - 2) Explain the concept of centralized curriculum.
 - 3) Explain the vocational model of curriculum development.
 - 4) Explain the principles of developing learning experiences.
 - 5) State the concept of interdisciplinary learning experiences.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) 10
- 1) अभ्यासक्रमाचे तात्विक आणि वैचारिक आधार स्पष्ट करा.
 - 2) मानवतावादी अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये आणि मानसशास्त्रीय आधार विशद करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक). 10
- 1) हिल्डा टाबा यांचे अभ्यासक्रम विकसन प्रतिमानाचे वर्णन करा.
 - 2) अध्ययन अनुभव निवड करताना विचारात घेतलेले मुद्दे स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार) 20
- 1) अभ्यासक्रमाचे घटक विशद करा.
 - 2) अभ्यासक्रम विकसनाचे सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - 3) मानवतावादी अभ्यासक्रमात शिक्षकाची भूमिका काय आहे ?
 - 4) शिक्षकांच्या क्षमतेमधील विविधता स्पष्ट करा.
 - 5) कार्यानुभव संबंधित अध्ययन अनुभवांची एकात्मता स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) अभ्यासक्रम विकसनाचा अध्ययनार्थी केंद्रीत उपगम स्पष्ट करा.
 - 2) केंद्रीय अभ्यासक्रमाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 3) अभ्यासक्रम विकसनाचे व्यावसायिक प्रतिमान स्पष्ट करा.
 - 4) अध्ययन अनुभव विकसनाची तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - 5) आंतरविद्याशास्त्रीय अध्ययन अनुभवांची संकल्पना विशद करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. – I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
TEACHER EDUCATION – I (Paper – IV)**

Day and Date : Monday, 14-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book Page No. 3. Each question carries one mark.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives :

14

- 1) The establishment of National Council of Education Research and Training was the year of
A) 1761 B) 1961 C) 1963 D) 1861
- 2) The importance of in service teacher education is stated by _____ commission.
A) Kothari B) Mudaliyar C) Radhakrishnan D) Culcutta
- 3) To think and to plan are the two tools of class problems stated by
A) Jackson B) Herbert C) Dr. Bloom D) Bruner
- 4) In future teacher will be _____ than teacher.
A) Guide B) Guru C) Mentor D) Friend
- 5) Following which aim is not the aim of teacher education ?
A) Insight development B) Secular approach C) Marketing D) Aesthetic approach
- 6) Child psychology involved in _____ type of preservice teacher education.
A) Primary B) Pre-primary
C) Secondary and higher secondary D) None of them
- 7) The beginning of teacher education at
A) America B) England C) Germany D) Russia
- 8) Head Office of National Assessment and Accreditation Council is at
A) Calcutta B) Mumbai C) Delhi D) Bangalore
- 9) Teaching behaviour is a _____ process.
A) Physical B) Logical C) Psychological D) Emotional
- 10) The aim of _____ is to proper environment for developing quality by learning, teaching and research in the higher education institutes.
A) NCTE B) UETC C) NAAC D) NCERT
- 11) To grant or cancel recognition to the teacher education institutions is the task of
A) UGC B) NCERT C) NCTE D) NIEPA
- 12) The syllabus of Navodaya Vidyalaya prepared by
A) SCERT B) Balbharti C) NCTE D) NCERT
- 13) _____ is the important factor for in service teacher education program.
A) Uniform B) Prayer C) Contact Sessions D) None of them
- 14) _____ is not more important factor for planning of in Service Teacher Education Program.
A) Duration B) Resource requirement
C) Budget D) Family

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

14

- 1) राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन परिषदेची स्थापना _____ या वर्षी झाली.
अ) 1761 ब) 1961 क) 1963 ड) 1861
- 2) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचे महत्व _____ या आयोगाने सांगितले.
अ) कोठारी ब) मुदलियार क) राधाकृष्णन ड) कलकत्ता
- 3) विचार करणे आणि नियोजन करणे हे वर्ग समस्येची दोन साधने आहेत असे _____ यांनी म्हटले आहे.
अ) जॅक्सन ब) हरबार्ट क) डॉ. ब्लूम ड) ब्रूनर
- 4) भविष्यकाळात शिक्षक हा 'टीचर' असण्यापेक्षा _____ असेल.
अ) मार्गदर्शक ब) गुरु क) मेंटॉर ड) मित्र
- 5) खालीलपैकी कोणते ध्येय शिक्षक शिक्षणाचे नाही ?
अ) अंतरदृष्टीचा विकास ब) धर्मनिरपेक्ष दृष्टिकोण
क) बाजारीकरण ड) सौंदर्यात्मक दृष्टिकोण
- 6) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाच्या _____ या प्रकारात बालमानसशास्त्राचा समावेश केला आहे.
अ) प्राथमिक ब) पूर्व प्राथमिक
क) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक ड) यापैकी नाही
- 7) शिक्षक शिक्षणाचा प्रारंभ _____ येथून झाला.
अ) अमेरिका ब) इंग्लंड क) जर्मनी ड) रशिया
- 8) राष्ट्रीय मूल्यांकन आणि अधिस्वीकृती परिषदेचे मुख्य कार्यालय _____ येथे आहे.
अ) कलकत्ता ब) मुंबई क) दिल्ली ड) बेंगलोर
- 9) अध्यापन वर्तन ही एक _____ प्रक्रिया आहे.
अ) शारीरिक ब) तार्किक क) मानसशास्त्रीय ड) भावनिक
- 10) उच्च शिक्षण संस्थांतून अध्ययन, अध्यापन, संशोधन याद्वारे गुणवत्ता वृद्धीसाठी योग्य 'वातावरण' निर्माण करणे हे _____ चे ध्येय आहे.
अ) एन. सी. टी. ई. ब) यू. ई. टी. सी. क) नॅक ड) एन. सी. ई. आर. टी.
- 11) उच्च शिक्षक-शिक्षण संस्थांना मान्यता देणे अथवा काढून घेणे हे कार्य _____ चे आहे.
अ) यू. जी. सी. ब) एन. सी. ई. आर. टी. क) एन. सी. टी. ई. ड) नीपा
- 12) नवोदय विद्यालयांचा अभ्यासक्रम _____ द्वारे तयार केला जातो.
अ) एस. सी. ई. आर. टी. ब) बालभारती क) एन. सी. टी. ई. ड) एन. सी. ई. आर. टी.
- 13) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणामध्ये _____ हा महत्वपूर्ण घटक आहे.
अ) गणवेश ब) प्रार्थना क) संपर्क सत्र ड) यापैकी नाही
- 14) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणा कार्यक्रमाचे नियोजन करताना _____ हा अधिक महत्वपूर्ण घटक नाही.
अ) कालावधी ब) सुविधांची आवश्यकता क) अंदाजपत्रक ड) कुटुंब

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. – I (Semester – II) (CBCS) Examination, 2018
TEACHER EDUCATION – I (Paper – IV)**

Day and Date : Monday, 14-5-2018
Time : 10.30 a.m. to 1.00 p.m.

Marks : 56

Instruction : All questions are compulsory.

2. Write the answer of following question (**any one**) : 10
- 1) Discuss the roles and functions of teacher.
 - 2) Explain the activities and experiences in internship with example.
3. Write the answer of following question (**any one**) : 10
- 1) Discuss the concept and need for continuing profession development of teacher. Explain the areas of professional development.
 - 2) Which are the modes of in service teacher education ? Explain the characteristics of them.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : 20
- 1) Which are the objectives of pre Service Teacher Education ?
 - 2) What is the concept of the student teacher as an adult learner ?
 - 3) What is the nature of school internship ?
 - 4) Discuss the importance of orientation in Service Teacher Education Program.
 - 5) What is the importance of collecting feedback and evaluation ?
5. Write the answer in brief (**any four**) : 16
- 1) Concept of refresher course.
 - 2) Importance of seminar.
 - 3) Objectives of pre-service teacher education program.
 - 4) Concept of distance learning.
 - 5) Write the scope of school based practicum.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) शिक्षकांच्या भूमिका व कार्याची चर्चा करा.
 - 2) शालेय आंतरवास्तितेतील उपक्रम व अनुभव सोदाहरण स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) शिक्षकांच्या सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकासाची गरज व संकल्पना इ. ची चर्चा करा. व्यावसायिक विकासाच्या क्षेत्रे स्पष्ट करा.
 - 2) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचे मार्ग कोणते ? त्याच्या गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
 - 2) 'छात्राध्यापक हा एक प्रौढ अध्ययनार्थी' ही संकल्पना काय आहे ?
 - 3) शालेय आंतरवास्तितेचे स्वरूप काय आहे ?
 - 4) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमात उद्बोधनाच्या महत्वाची चर्चा करा.
 - 5) मूल्यमापन व संकलित प्रत्याभरणाचे महत्व काय ?
5. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) उजळणी वर्गाची संकल्पना.
 - 2) चर्चासत्राचे महत्त्व.
 - 3) सेवापूर्व शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाची उद्दिष्ट्ये.
 - 4) दूरस्थ शिक्षणाची संकल्पना.
 - 5) शालाधिष्ठित प्रात्यक्षिकांची व्याप्ती.
-

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
ADVANCE RESEARCH METHODS (Paper – I)

Day and Date : Thursday, 3-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N. B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All questions are compulsory**.
3) Figures to **right side** indicate the **full marks**.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose correct alternative :

(14x1=14)

- 1) _____ is not a type of information.
a) Nominal scale b) Ordinal scale c) Absolute scale d) Interval scale
- 2) To test the difference between two variables, _____ hypothesis is used.
a) null b) research c) a) and b) d) none of these
- 3) The constituents of population have equal opportunity of selection in _____ sampling method.
a) Random b) Cluster c) Multiphase d) Accidental
- 4) In normal probability curve, _____% scores are between $+1\sigma$ to -1σ .
a) 33.33 b) 63.63 c) 68.26 d) 66.68
- 5) In research, _____ observation is not a type of observation.
a) Participant b) Controlled c) Structured d) Descriptive
- 6) The functional design includes _____ design.
a) Single group b) Rotation group c) a) and b) d) None of these
- 7) The software _____ is used for statistical analysis of data.
a) MS-Excel b) SPSS c) a) and b) d) None of these
- 8) The _____ interview does not have definite sequence.
a) Unstructured b) Eclectic c) Structured d) Focused/depth
- 9) The score that occurs maximum times in frequency distribution scores is called as _____.
a) Mean b) Median c) Mode d) Range
- 10) To show peakedness and flatness in normal probability curve _____ word is used.
a) Kurtosis b) Skewness c) a) and b) d) None of these
- 11) The _____ method of correlation is used in educational research.
a) Biserial b) Pearson's product moment c) Phi d) All above
- 12) Standard error of the mean = _____.
a) $\frac{\sigma}{N}$ b) $\frac{\sigma}{\sqrt{N}}$ c) $\frac{\sqrt{\sigma}}{N}$ d) none of these
- 13) The _____ scale has true zero point.
a) Ordinal b) Nominal c) Interval d) Ratio
- 14) Research report consists of _____ sections.
a) two b) three c) four d) five

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

(14×1=14)

- 1) _____ हा माहितीचा प्रकार नाही.
अ) नामभेददर्शक अनुमाप ब) सापेक्षस्थिती अनुमाप क) निरपेक्ष अनुमाप ड) मध्यांतर अनुमाप
- 2) दोन चलांतील भेद तपासण्यासाठी _____ परिकल्पाना उपयोगात आणली जाते.
अ) शून्य ब) संशोधन क) अ) व ब) ड) यापैकी नाही
- 3) _____ नमुना निवड पद्धतीत सर्व घटकांना निवडण्याची समान संधी असते.
अ) यादृच्छिक ब) गुच्छ क) बहुस्तरीय ड) योगायोग
- 4) प्रसामान्य संभाव्य वक्रात, $+1\sigma$ ते -1σ च्या दरम्यान _____ % गुणांक असतात.
अ) 33.33 ब) 63.63 क) 68.26 ड) 66.68
- 5) संशोधनात _____ निरीक्षण हा निरीक्षणाचा प्रकार नाही.
अ) सहभागी ब) नियंत्रित क) संरचित ड) वर्णनात्मक
- 6) कार्यात्मक अभिकल्पात _____ अभिकल्पचा समावेश होतो.
अ) एकल गट ब) आवर्तन गट क) अ) आणि ब) ड) यापैकी नाही
- 7) माहितीचे सांख्यिकीय विश्लेषण करण्यासाठी _____ या सॉफ्टवेअरचा वापर केला जातो.
अ) MS-Excel ब) SPSS क) अ) व ब) ड) यापैकी नाही
- 8) _____ या मुलाखतीमध्ये निश्चित क्रम नसतो.
अ) असंरचित ब) सारसंग्राहक क) संरचित ड) खोलीदर्शक
- 9) वारंवारिता वितरणागुणांकात बहुतांश वेळा आलेल्या गुणांकास _____ असे म्हणतात.
अ) मध्यमान ब) मध्यगा क) बहुलक ड) विस्तार
- 10) प्रसामान्य संभाव्य वक्रात शिखर आणि सपाट भाग दर्शविण्यासाठी _____ ही संज्ञा वापरतात.
अ) शिखरपृष्ठता ब) विषमता क) अ) व ब) ड) यापैकी नाही
- 11) शैक्षणिक संशोधनात _____ सहसंबंधात्मक पद्धती वापरतात.
अ) द्विश्रेणीय ब) पिअर्सन्स प्रॉडक्ट मोमेंट क) फाय ड) वरील सर्व
- 12) मध्यमान प्रमाणत्रुटी = _____
अ) $\frac{\sigma}{N}$ ब) $\frac{\sigma}{\sqrt{N}}$ क) $\frac{\sqrt{\sigma}}{N}$ ड) यापैकी नाही
- 13) _____ या अनुमापात खरा शून्य बिंदू असतो.
अ) सापेक्षस्थिती ब) नामभेददर्शक क) मध्यांतर ड) गुणोत्तर
- 14) संशोधन अहवालात _____ भाग असतात.
अ) दोन ब) तीन क) चार ड) पाच

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
ADVANCE RESEARCH METHODS (Paper – I)**

Day and Date : Thursday, 3-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N. B. : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to right side indicate the full marks.**

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What are the measures of central tendencies ? Explain in detail.
 - 2) Explain different types of hypothesis and way of its testing.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the use of computer for data analysis.
 - 2) Explain the concepts of triangulation and trend analysis.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain characteristics of normal probability curve.
 - 2) Explain concept of rank.
 - 3) Explain use of analysis of variance (ANOVA).
 - 4) How will you analyze visual data ?
 - 5) What are the points considered in evaluation of research report ?
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain ordinal scale with example.
 - 2) What is meant by z-score ?
 - 3) Explain sampling error concept.
 - 4) What points should consider while presenting research work ?
 - 5) What are the characteristics of t-test ?

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) केंद्रीय प्रवृत्तीची परिमाणे कोणती ती सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
 - 2) परिकल्पनांचे विविध प्रकार आणि त्या तपासण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) माहिती विश्लेषणासाठी संगणकाचा उपयोग स्पष्ट करा.
 - 2) त्रिकोणीकरण आणि प्रवाह विश्लेषण या संकल्पना स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणत्याही चार) : 20
- 1) प्रसामान्य संभाव्य वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - 2) गुणानुक्रम ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 3) विचलन विश्लेषण ANOVA चा उपयोग स्पष्ट करा.
 - 4) दृश्य माहितीचे पृथक्करण तुम्ही कसे कराल ?
 - 5) संशोधन अहवालाचे मूल्यमापन करताना कोणते मुद्दे विचारात घेतले जातात ?
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणत्याही चार) : 16
- 1) सापेक्षस्थिती अनुमाप उदाहरणासह स्पष्ट करा.
 - 2) z-गुणांक म्हणजे काय ?
 - 3) नमुना निवड त्रुटी संकल्पना स्पष्ट करा.
 - 4) संशोधन कार्य सादर करताना कोणते मुद्दे विचारात घ्यावेत ?
 - 5) t-चाचणी ची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत ?
-

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
TEACHER EDUCATION – II (Paper – II)**

Day and Date : Saturday, 5-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate full marks.**
3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternatives :

14

- 1) The objective of teacher education is to understand the _____ of teacher education.
a) structure b) management c) policy d) all above
- 2) Inservice teacher education comes under
a) DPEP, SSA and RMSA b) DPEP, SSA and NGO
c) DPEP, NGO and RMSA d) None of these
- 3) The long form of QCI
a) Quality Council for India b) Quality Council of India
c) Quality Conference of India d) None of these
- 4) The long form of DPEP is
a) District Primary Education Programme b) Divisional Primary Education Programme
c) Divisional Programme Education Process d) District Primary Economic Programme
- 5) Education is a life long process for
a) Knowledge enrichment b) Educational and cultural change
c) Preparation for futuralogical challenges d) All above
- 6) In Inservice teacher education more preference has given on
a) Continous Education b) Vocational Education
c) Skill d) None of these
- 7) The contribution of Shulman is more on _____
a) teaching b) learning
c) teaching research d) research
- 8) Quality development of teacher education is depends upon _____ aspect.
a) Curriculum b) Teacher training
c) Effective activities d) All above
- 9) Development of inservice teacher education is depends upon
a) Content b) Professional course
c) Money d) Culture
- 10) Professional development of teacher education means _____
a) Social and cultural change b) Change in teaching
c) Enrichment of professional competencies d) Motivation in service
- 11) For _____ to prepare teacher is challengable.
a) Art b) Music
c) Physical Education d) Special Education
- 12) The main aim of Serva Shiksha Abhiyan is _____
a) Universalisation of Primary Education b) Free Education
c) Compulsory Education for all d) All above
- 13) Most common issue of research in teacher education is _____
a) methodological b) organising
c) management d) generalization of findings
- 14) There are _____ approaches of teacher development.
a) Three b) Four c) Five d) None of these

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) शिक्षक शिक्षणाचा उद्दिष्ट म्हणजे, शिक्षक शिक्षणाची _____ समजून घेणे.
 अ) रचना ब) व्यवस्थापन क) धोरण ड) वरील सर्व
- २) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण _____ अंतर्गत आहे.
 अ) DPEP, SSA and RMSA ब) DPEP, SSA and NGO
 क) DPEP, NGO and RMSA ड) यापैकी नाही
- ३) QCI चे विस्तारित रूप _____
 अ) Quality Council for India ब) Quality Council of India
 क) Quality Conference of India ड) यापैकी नाही
- ४) DPEP चे विस्तारित रूप
 अ) District Primary Education Programme ब) Divisional Primary Education Programme
 क) Divisional Programme Education Process ड) District Primary Economic Programme
- ५) शिक्षण ही _____ साठी निरंतर प्रक्रिया आहे.
 अ) ज्ञान वृद्धी ब) शैक्षणिक आणि सांस्कृतिक बदल
 क) भविष्यकालिन आव्हानासाठी तयारी ड) वरील सर्व
- ६) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणात _____ वर खूप महत्वाचा भर दिला जातो.
 अ) निरंतर शिक्षण ब) व्यावसायिक शिक्षण
 क) कौशल्य ड) यापैकी नाही
- ७) शूलमन यांचे मोठे योगदान _____ वर आधारित आहे.
 अ) अध्यापन ब) अध्ययन क) अध्यापन संशोधन ड) संशोधन
- ८) शिक्षक शिक्षणाच गुणवत्ता विकास _____ वर अवलंबून आहे.
 अ) अभ्यासक्रम ब) शिक्षक प्रशिक्षण क) परिणामकारक उपक्रम ड) वरील सर्व
- ९) सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षणाचा विकास _____ वर आधारित आहे.
 अ) आशय ब) व्यवसायिक कोर्स क) पैसा ड) संस्कृती
- १०) शिक्षक शिक्षणाचा व्यवसायिक विकास म्हणजे _____
 अ) सामाजिक व सांस्कृतिक बदल ब) अध्यापनात बदल
 क) व्यवसायिक क्षमतांचे वृद्धीकरण ड) सेवेत प्रेरणा
- ११) _____ साठी शिक्षक तयार करणे आव्हान आहे.
 अ) कळा ब) संगीत
 क) शारीरिक शिक्षण ड) विशेष शिक्षण
- १२) सर्वशिक्षा अभियानाचा मूल्य हेतु _____ आहे.
 अ) प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण ब) मुक्त शिक्षण
 क) सर्वांसाठी सक्तीचे शिक्षण ड) वरील सर्व
- १३) शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाची सर्वात सामान्य समस्या म्हणजे _____
 अ) कार्यपद्धती विषयी ब) व्यवस्थापन विषयी
 क) संघटनात्मक विषयी ड) निष्कर्षाचे सामान्यीकरण विषयी
- १४) शिक्षक विकासाचे उपागम _____ आहेत.
 अ) तीन ब) चार
 क) पाच ड) यापैकी नाही

-3-

SLR-IE – 10

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
TEACHER EDUCATION – II (Paper – II)**

Day and Date : Saturday, 5-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**

2) **Figures to the right indicate full marks.**

2. Explain the factors influencing teacher development. 10
- OR
- Explain the challenges in professional development of teachers relevance to school education.
3. Explain the structure, merits and demerits of teacher education system in India. 10
- OR
- Explain the trends of research in teacher education in detail.
4. Write answers in short (**any four**) : 20
- 1) Explain different issues related to enhancing teacher's competence, commitment and performance.
 - 2) Write policies of National and State on teacher education.
 - 3) What is meant by Universalization of secondary education ?
 - 4) Explain the characteristics of an effective teacher education programme.
 - 5) What is meant by DPEP & SSA ?
5. Write answers in short (**any four**) : 16
- 1) Write factors affecting on the quality of pre-service education.
 - 2) What are the methodological issues of research ?
 - 3) Which are the Government agencies with universities preparing teachers ?
 - 4) Explain the role of community partnership in secondary teacher education.
 - 5) Explain the concept of teacher development.

मराठी रूपांतर

२. शिक्षक विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. १०

किंवा

शालेय शिक्षणा संदर्भात शिक्षकाच्या व्यवसायिक विकासामधील आव्हाने स्पष्ट करा.

Set P

३. भारतातील शिक्षक शिक्षण प्रणालीची रचना, फायदे, तोटे स्पष्ट करा.

१०

किंवा

शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाचे प्रवाह सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

४. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा (कोणतेही चार) :

२०

- १) शिक्षक क्षमता, बांधिलकी व कामगिरी विकसित करण्यासंदर्भात विविध समस्या स्पष्ट करा.
- २) शिक्षक शिक्षणावरील राष्ट्रीय व राज्य स्तरावरील धोरणे लिहा.
- ३) “माध्यमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण” म्हणजे काय ?
- ४) शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाचे परिणामकारक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ५) DPEP आणि SSA म्हणजे काय ?

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा (कोणतेही चार) :

१६

- १) सेवापूर्ण शिक्षणाच्या गुणवत्तेवर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- २) संशोधनाचे पद्धतीशी निगडित प्रश्न कोणते ?
- ३) शिक्षक बनवण्याच्या प्रक्रियेतील शासकीय संस्था विद्यापीठाची निगडित कोणत्या आहेत ?
- ४) माध्यमिक शिक्षक शिक्षणात समाजाची भागीदारीची भूमिका स्पष्ट करा.
- ५) शिक्षक विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
-----------------	--

Set	P
------------	----------

M.Ed. (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018**Paper – III : ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day and Date : Tuesday, 8-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct answer :

14

- 1) Shantiniketan established in the year _____ .
a) 1901 b) 1904 c) 1922 d) 1921
- 2) Nobel prize was given to the Tagore for _____
a) Shantiniketan b) Shriniketan c) Geetanjali d) None of these
- 3) Mid-day Meals Scheme started from _____
a) 15 Aug. 1995 b) 26 Aug. 1995 c) 9 Aug. 1995 d) 5 Sep. 1995
- 4) 'Samiksha' programme start for _____
a) Prevention of Sexual harassment b) Equity and equality
c) Women's Empowerment d) a) and b)
- 5) Head related to _____
a) Mind b) Soul c) Intelligent d) Only a)
- 6) SSA means _____
a) Sarva Shiksha Abhiyan b) Secondary School Ability
c) a) and b) both d) none of these
- 7) Heart related to _____
a) Motion b) Emotion c) Tention d) Relation
- 8) Main problem of rural primary education is _____
a) Stagnation b) Dropout c) Enrollment d) All above
- 9) RMSA means _____
a) Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyan b) Rajya Madhyamik Shiksha Abhiyan
c) a) and b) d) Only b)
- 10) 'Education should be self supporting' is stated by _____
a) Tagore b) Plato c) M. Gandhi d) Tilak
- 11) DIET means _____
a) District Institute of Education and Training
b) District Institute of Educational Technology
c) Department of Information, Education and Technology
d) None of these
- 12) Fundamental Right RTE Act _____
a) 26 (a) b) 21 (A) c) 22 (A) d) 28 (a)

- 13) Nonformal education given by _____
 a) School b) Family c) Vidyalaya d) College
- 14) UEE means
 a) Universal Elementary Environment b) Unit of Elementary Education
 c) Universal Equity and Equality d) Universal Elementary Education

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) शांतिनिकेतनची स्थापना _____ या वर्षी झाली.
 अ) १९०१ ब) १९०४ क) १९२२ ड) १९२९
- २) टागोरांना नोबेल पारितोषिक _____ साठी मिळाले.
 अ) शांतिनिकेतन ब) श्रीनिकेतन क) गीतांजली ड) यापैकी नाही
- ३) मध्यान्ह भोजन योजना _____ पासून सुरू झाली.
 अ) १५ ऑगस्ट १९९५ ब) २६ ऑगस्ट १९९५ क) ९ ऑगस्ट १९९५ ड) ५ सप्टेंबर १९९५
- ४) 'समिक्षा' कार्यक्रम _____ साठी सुरू झाला.
 अ) लैंगिक छळ प्रतिबंध ब) समता आणि समानता क) महिला सबलीकरण ड) अ) आणि ब)
- ५) डोके _____ शी संबंधित आहे.
 अ) मन ब) आत्मा क) बुद्धी ड) फक्त अ)
- ६) SSA म्हणजे _____
 अ) सर्व शिक्षा अभियान ब) सेकंडरी स्कूल एबिलिटी क) अ) व ब) दोन्ही ड) यापैकी नाही
- ७) हृदय _____ शी संबंधित आहे.
 अ) गति ब) भावना क) ताण ड) संबंध
- ८) ग्रामीण प्राथमिक शिक्षणाची प्रमुख समस्या _____ आहे.
 अ) स्थगन ब) गळती क) नावनोंदणी ड) वरील सर्व
- ९) RMSA म्हणजे _____
 अ) राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान ब) राज्य माध्यमिक शिक्षा अभियान
 क) अ) आणि ब) ड) फक्त ब)
- १०) 'शिक्षण हे स्वाश्रयी असावे' हे _____ चे विधान आहे.
 अ) टागोर ब) प्लेटो क) म. गांधी ड) टिळक
- ११) डी.आय.इ.टी. (डाएट) म्हणजे _____
 अ) डिस्ट्रीक्ट इन्स्टिट्यूट ऑफ एज्युकेशन अँड ट्रेनिंग ब) डिस्ट्रीक्ट इन्स्टिट्यूट ऑफ एज्युकेशनल टेक्नॉलॉजी
 क) डिपार्टमेंट ऑफ इन्फॉर्मेशन, एज्युकेशन अँड टेक्नॉलॉजी ड) यापैकी नाही
- १२) मूलभूत हक्क आर.टी.ई. अॅक्ट _____
 अ) २६ अ) ब) २१ अ) क) २२ अ) ड) २८ अ)
- १३) अनौपचारिक शिक्षण _____ द्वारा दिले जाते.
 अ) शाळा ब) कुटुंब क) विद्यालय ड) महाविद्यालय
- १४) यु.इ.इ. म्हणजे _____
 अ) युनिव्हर्सल इलिमेंटरी इनव्हॉरमेंट ब) युनिट ऑफ इलिमेंटरी एज्युकेशन
 क) युनिव्हर्सल इक्विटी अँड इक्वॅलिटी ड) युनिव्हर्सल इलिमेंटरी एज्युकेशन

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
Paper – III : ELEMENTARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS

Day and Date : Tuesday, 8-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

2. Write the answer of the following question (**any one**): **10**
- 1) What is meant by dropout ? Discuss the causes of dropout.
 - 2) What is meant by education Right of Education ? Explain the fundamental rights.
3. Write the answer of the following question (**any one**): **10**
- 1) State the meaning of Enrollment and write the recommendations of 'Shaley Sudhar Samiti'.
 - 2) Write the objectives and problems of girl's education.
4. Write the answer of the following questions (**any four**): **20**
- 1) Write the operation Blackboard.
 - 2) Write the objectives of Sarva Shiksha Abhiyan.
 - 3) Write the characteristics of 'Action centered learning'.
 - 4) Write the characteristics of Development.
 - 5) Write the purpose of Shantiniketan.
5. Write the answer of the following questions (**any four**): **16**
- 1) Write the solutions of Girl's education.
 - 2) Tagor's Nature Education.
 - 3) '3H' concept of Mahatma Gandhi.
 - 4) Recommendations of NCF.
 - 5) Write the functions of 'DIET'.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही १) : १०
- १) गळती म्हणजे काय ? गळतीच्या कारणांची चर्चा करा.
 - २) शिक्षणाचा अधिकार म्हणजे काय ? मूलभूत अधिकार स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही १) : १०
- १) पटनोंदणीचा अर्थ सांगून शालेय सुधार समितीच्या शिफारशी लिहा.
 - २) मुर्लीच्या शिक्षणाची उद्दिष्टे आणि समस्या लिहा.
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही ४): २०
- १) खडू फळा मोहीम लिहा.
 - २) सर्व शिक्षा अभियानाची उद्दिष्टे लिहा.
 - ३) कृति केंद्रीत अध्ययनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
 - ४) विकासाची वैशिष्ट्ये लिहा.
 - ५) शांतिनिकेतनचे उद्देश्य लिहा.
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही ४): १६
- १) मुर्लीच्या शिक्षणाचे उपाय लिहा.
 - २) टागोरांचे निसर्ग शिक्षण
 - ३) महात्मा गांधींची '३H' संकल्पना
 - ४) NCF च्या शिफारशी
 - ५) 'DIET' चे कार्य लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS Pattern) Examination, 2018
(Paper – III)**

SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS

Day and Date : Tuesday, 8-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Total Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) _____ is known as the 'Stormy Period'.
a) Childhood b) Adolescence c) Infancy d) Youthhood
- 2) Adjustment means
a) contract with the person b) adjustment with person
c) run away from the environment d) adjustment with the environment
- 3) Government of India announced the National Educational Policy in
a) 1976 b) 1986 c) 1996 d) 2006
- 4) Four pillars of education are stated in _____ report.
a) Radhakrishnan's b) Dave's c) Delor's d) J. Krishnamurthy's
- 5) _____ is not the type of training.
a) Learning b) Workshop c) Seminar d) Conference
- 6) Instead of practice teaching, new word internship is suggested by
a) Chatopadhyaya Commission b) Kothari Commission
c) UGC d) NCTE
- 7) _____ is stated the concept of multiple intelligence.
a) Gardener b) Levis c) Murrey d) Comb
- 8) Effective change in the child is known as
a) Growth b) Development c) Maturity d) Problem
- 9) Position or rank in relation to others is known as
a) Prestige b) Impression c) Status d) Personality
- 10) 21st Century is the age of
a) Industrialization b) Vocationalization c) Globalization d) Wisdom
- 11) The long form of NCERT is
a) National Credit of Educational Research and Training
b) National Council of Economical Research and Training
c) National Credit of Educational Reward and Training
d) National Council of Educational Research and Training
- 12) CCE means
a) Content-Cum Education b) Continuous and Clear Education
c) Comprehensive and Continuous Evaluation d) Comprehensive and Continuous Education
- 13) Norm referenced tests refers to
a) tests b) unit tests c) examinations d) standardized tests
- 14) A set of techniques and procedures used to plan the demand for schools at the local level and to support decision making on the planning of school development is known as
a) School planning b) School mapping c) School building d) School portfolio

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा.

१४

- १) _____ चा कालखंड वादळी वाऱ्याचा समजला जातो.
 अ) बाल्यावस्थे ब) किशोरावस्थे क) अर्थकावस्थे ड) तारुण्यावस्थे
- २) 'समायोजन' म्हणजे
 अ) व्यक्तिशी करार करणे ब) व्यक्तिशी जुळवून घेणे
 क) परिस्थितीपासून पलायन करणे ड) परिस्थितीशी जुळवून घेणे
- ३) भारत सरकारने _____ साली 'राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण' जाहीर केले.
 अ) १९७६ ब) १९८६ क) १९९६ ड) २००६
- ४) 'शिक्षणाचे चार स्तंभ' _____ यांच्या अहवालामध्ये सांगितले आहेत.
 अ) राधाकृष्णन ब) दवे क) डेलर ड) जे. कृष्णमूर्ती
- ५) _____ हा प्रशिक्षणाचा प्रकार नाही.
 अ) अध्ययन ब) कार्यशाळा क) सेमिनार ड) परिषद
- ६) सराव पाठाऐवजी आंतरवासिता हा नवा शब्द _____ यांनी सुचविला.
 अ) चटोपाध्याय आयोग ब) कोठारी आयोग क) युजीसी ड) एनसीटीई
- ७) _____ यांनी बहुविध बुद्धिमत्तेची संकल्पना मांडली.
 अ) गार्डनर ब) लेविस क) मरे ड) कोम्ब
- ८) बालकातील प्रभावी बदलाला _____ म्हणून ओळखले जाते.
 अ) वाढ ब) विकास क) परिपक्वता ड) समस्या
- ९) इतरांच्या संबंधात स्थिती किंवा श्रेणी म्हणजे _____ होय.
 अ) प्रतिष्ठा ब) प्रभाव क) दर्जा ड) व्यक्तिमत्व
- १०) २१ वे शतक हे _____ चे युग आहे.
 अ) औद्योगिकरण ब) व्यावसायिकरण क) जागतिकीकरण ड) शहाणपणा
- ११) NCERT चे विस्तृत रूप _____ होय.
 अ) नॅशनल क्रेडिट ऑफ एज्युकेशनल रिसर्च अँड ट्रेनिंग ब) नॅशनल कौन्सिल ऑफ इकॉनॉमिकल रिसर्च अँड ट्रेनिंग
 क) नॅशनल क्रेडिट ऑफ एज्युकेशनल रिवॉर्ड अँड ट्रेनिंग ड) नॅशनल कौन्सिल ऑफ एज्युकेशनल रिसर्च अँड ट्रेनिंग
- १२) CCE म्हणजे
 अ) आशययुक्त शिक्षण ब) सातत्यपूर्ण व स्वच्छ शिक्षण
 क) सर्वकष व सातत्यपूर्ण मूल्यमापन ड) सर्वकष व सातत्यपूर्ण शिक्षण
- १३) प्रमाण संदर्भीय कसोट्यांचा संबंध _____ शी असतो.
 अ) चाचण्या ब) घटक चाचण्या क) परीक्षा ड) प्रमाणित चाचण्या
- १४) स्थानिक पातळीवर शाळांच्या मागणीच्या आराखड्यासाठीचा तंत्र व प्रक्रियांचा संच आणि शाळेच्या विकासासाठी निर्णय प्रक्रियेला सहकार्य म्हणजे
 अ) शाळेय नियोजन ब) शाळेय नकाशेकरण क) शाळेय इमारत ड) शाळेय पोर्टफोलिओ

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS Pattern) Examination, 2018
(Paper – III)
SECONDARY SCHOOL LEVEL STATUS, ISSUES AND CONCERNS**

Day and Date : Tuesday, 8-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Describe the process of teaching-learning of the adolescent. 10

OR

What are the problems of girl's education ?

3. What are the functions of the NCTE ? 10

OR

What is the nature of formative and summative evaluation ?

4. Answer in the brief of the following questions (**any 4**). 20

- 1) Nature and scope of in service teacher education.
- 2) Education for multiple intelligence.
- 3) Issues in management system in secondary education.
- 4) Strategies of alternative schooling at secondary stage.
- 5) Portfolio Assessment.

5. Write short notes on **any 4** of the following : 16

- 1) CCE in Teacher Education.
- 2) Impact of NPE.
- 3) Concept of Educational Projection.
- 4) Classroom problems like discipline and slow learners.
- 5) Functions of UGC.

मराठी रूपांतर

२. किशोरांच्या अध्ययन-अध्यापनाच्या प्रक्रियेचे वर्णन करा. १०
- किंवा
- मुलींच्या शिक्षणातील समस्या कोणत्या ?
३. एन.सी.टी.ई. ची कार्ये कोणती ? १०
- किंवा
- आकारिक व साकारिक मूल्यमापनाचे स्वरूप काय ?
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही ४) : २०
- १) सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षणाचे स्वरूप व व्याप्ती.
 - २) बहुविध बुद्धिमत्तेसाठी शिक्षण.
 - ३) माध्यमिक शिक्षणाच्या व्यवस्थापन यंत्रणेतील समस्या.
 - ४) माध्यमिक स्तरावरील 'पर्यायी शिक्षणाच्या कार्यनीती.
 - ५) पोर्टफोलिओ मूल्यांकन.
५. खालीलपैकी कोणत्याही ४ टीपा लिहा : १६
- १) शिक्षक प्रशिक्षणातील सातत्यपूर्ण सर्वंकष मूल्यमापन.
 - २) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाचा प्रभाव.
 - ३) शैक्षणिक प्रा:कथन.
 - ४) वर्गसमस्या-शिस्त आणि गतिमंद विद्यार्थी.
 - ५) विद्यापीठ अनुदान आयोगाची कार्ये.

SLR-IE – 13

Seat No.	
----------	--

Set

P

M.Ed. (Semester – III) Examination, 2018
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT (Paper – IV)

Day and Date : Saturday, 12-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Full form of NCF is
A) National Conference and Federation B) New Concept Formula
C) National Curriculum framework D) None of them
- 2) _____ is the higher primary stage.
A) Std. 5 to 7 B) Std. 6 to 8 C) Std. 4 to 7 D) Std. 5 to 8
- 3) _____ is not a type of Research Method.
A) Survey B) Experimental C) Special D) Fundamental
- 4) MSCERT office in Maharashtra at
A) Mumbai B) Nagpur C) Aurangabad D) Pune
- 5) Publication of the primary level textbooks in Maharashtra by
A) NCERT B) NCTE C) Mumbai D) Balbharti
- 6) _____ is not a general principle to curricular centered approaches.
A) Teacher Centered B) Activity Based
C) Play – Way D) Child Centered
- 7) _____ is the proper age for admission of child in first standard.
A) 5 Years B) 7 Years C) 6 Years D) 4 Years
- 8) _____ is not the role of society for Primary Schools.
A) Political interfere B) Encourage the student
C) Support D) All above
- 9) Primary Schools are run by
A) Zilla Parishad B) Nagar Parishad C) Corporation D) All above
- 10) Compulsory and free education for children giving by government at the age of
A) 5 – 12 B) 6 – 12 C) 8 – 14 D) 6 – 14
- 11) At primary level _____ subject is not required.
A) Mathematics B) Languages
C) Philosophy D) Physical Education

P.T.O.

- 12) _____ educational training required for Primary Teachers.
 A) B.Ed. B) D.T.Ed. C) M.Ed. D) None of them
- 13) In primary school _____ is important thing.
 A) Textbooks B) Uniform C) Curriculum D) All above
- 14) Duration of Kothari Commission is
 A) 1964 – 66 B) 1971 – 72 C) 1980 – 82 D) 1975 – 77

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

14

- 1) NCF चे पूर्ण रूप _____ हे आहे.
 अ) नॅशनल कॉन्फरन्स व फेडरेशन ब) न्यू कन्सेप्ट फॉर्मूला
 क) नॅशनल करिक्यूलम फ्रेमवर्क ड) यापैकी नाही
- 2) _____ हा उच्च प्राथमिक स्तर आहे.
 अ) इयत्ता 5 ते 7 ब) इयत्ता 6 ते 8 क) इयत्ता 4 ते 7 ड) इयत्ता 5 ते 8
- 3) _____ हा संशोधन पद्धतीचा प्रकार नाही.
 अ) सर्व्हेक्षण ब) प्रायोगिक क) विशेष ड) मूलभूत
- 4) महाराष्ट्रात एम. एस. सी. ई. आर. टी. चे कार्यालय _____ येथे आहे.
 अ) मुंबई ब) नागपुर क) औरंगबाद ड) पुणे
- 5) महाराष्ट्रात प्राथमिक स्तरावरील पाठ्यपुस्तकांचे प्रकाशन _____ द्वारे केले जाते.
 अ) एन.सी.ई.आर. टी. ब) एन.सी.टी.ई. क) मुंबई ड) बालभारती
- 6) पाठ्यक्रमाधिष्ठित दृष्टिकोणाचे _____ हे सामान्य तत्व नाही.
 अ) शिक्षक केंद्रित ब) कृति आधारित क) क्रीडा मार्ग ड) विद्यार्थी केंद्रित
- 7) बालकाच्या पहिल्या इयत्तेतील प्रवेशाजचे _____ हे योग्य वय आहे.
 अ) 5 वर्षे ब) 7 वर्षे क) 6 वर्षे ड) 4 वर्षे
- 8) प्राथमिक स्तरासाठी समाजाची _____ ही भूमिका नाही.
 अ) राजकीय हस्तक्षेप ब) विद्यार्थ्यांला धैर्य देणे क) आधार देणे ड) वरील सर्व
- 9) प्राथमिक शाळा _____ द्वारे चालविल्या जातात.
 अ) जिल्हा परिषद ब) नगर परिषद क) महानगरपालिका ड) वरील सर्व
- 10) सरकारने बालकाच्या मोफत व सक्तीच्या शिक्षणासाठी _____ या वयापर्यंत मान्यता दिली.
 अ) 5 ते 12 ब) 6 ते 12 क) 8 ते 14 ड) 6 ते 14
- 11) प्राथमिक स्तरावर _____ हा विषय आवश्यक नाही.
 अ) गणित ब) भाषा क) तत्वज्ञान ड) शारीरिक शिक्षण
- 12) प्राथमिक शिक्षकांसाठी _____ प्रशिक्षण आवश्यक आहे.
 अ) बी. एड. ब) डी. टी. एड. क) एम. एड. ड) यापैकी नाही
- 13) प्राथमिक स्तरासाठी _____ ही बाब महत्वपूर्ण आहे.
 अ) पाठ्यपुस्तके ब) गणवेश क) पाठ्यक्रम ड) वरील सर्व
- 14) कोठारी आयोगाचा कालावधी _____ हा आहे.
 अ) 1964 – 66 ब) 1971 – 72 क) 1980 – 82 ड) 1975 – 77

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – III) Examination, 2018
ELEMENTARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT (Paper – IV)**

Day and Date : Saturday, 12-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

N.B. : All questions are compulsory.

2. Write the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) Explain any four general principles to curricular approaches with examples.
 - 2) Discuss the goals of District Primary Education Programme.
3. Write the answer of following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by pre service training program ? Explain the status and nature.
 - 2) Explain the principles of elementary school curriculum.
4. Write the answer in brief (**any four**) : **20**
- 1) What is the objectives of mid-day meals ?
 - 2) Write the concept of curriculum.
 - 3) Which are the criteria for selection of content at primary level ?
 - 4) Write the importance of research at primary education.
 - 5) What is the importance of work experience at primary level ?
5. Write the answer in brief (**any four**) : **16**
- 1) Write the need of art education at elementary education.
 - 2) Write the nature of MSCERT.
 - 3) What is the role of story telling at elementary education ?
 - 4) Write the importance of community in elementary education.
 - 5) Write the significance of play material at elementary level.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) अभ्यासक्रीय दृष्टिकोणाची कोणतीही चार सामान्य तत्वे सोदाहरण लिहा.
 - 2) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रमाची ध्येयांची चर्चा करा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) सेवापूर्व प्रशिक्षण म्हणजे काय ? सद्यस्थिती व स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 2) प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रमाची तत्वे स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) मध्याह्न भोजनाची उद्दिष्टे काय ?
 - 2) अभ्यासक्रमाची संकल्पना लिहा.
 - 3) प्राथमिक स्तरावरील आशय निवडीचे निकष कोणते ?
 - 4) प्राथमिक स्तरावरील संशोधनाचे महत्व लिहा.
 - 5) प्राथमिक स्तरावर कार्यानुभवाचे महत्व काय ?
5. खालील प्रश्नाची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 16
- 1) प्राथमिक स्तरावर कला शिक्षणाची गरज लिहा.
 - 2) एम. एस . सी. ई. आर. टी. चे स्वरूप लिहा.
 - 3) प्राथमिक स्तरावर कथाकथनाची भूमिका काय ?
 - 4) प्राथमिक स्तरावर समाजाचे महत्व लिहा.
 - 5) प्राथमिक स्तरावर क्रीडा साहित्याचे महत्व लिहा.
-

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT (Paper – IV)**

Day and Date : Saturday, 12-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N. B. :** 1) Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book on Page No. 3.
2) **All questions are compulsory**.
3) Right side figures indicate the marks.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

- 1) The advocator of behaviorist approach is
a) Jean Piaget b) John Watson c) Gerome Bruner d) Kelley
- 2) _____ is more useful to collect more information about any aspect.
a) Interdisciplinary b) Multidisciplinary c) Transdisciplinary d) All above
- 3) The use of EDUSAT is primarily for the project
a) About health b) About Agri.
c) About education d) Women and child development
- 4) The office of Maharashtra State Secondary School Board is at
a) Aurangabad b) Mumbai c) Pune d) Nagpur
- 5) 'Increasing professional quality' is achieved through
a) Pre-service training b) In-service training
c) Certificate courses d) Research
- 6) _____ will be used effectively by you to give advantage of knowledge of experts to your students.
a) Tele conferencing b) e-learning c) Symposium d) Interview
- 7) 'Language education should be multilingual' this opinion is explained by
a) SCF 2010 b) NCF-2005 c) NCFTE-2014 d) None of the above
- 8) _____ is not the characteristic of constructivist curriculum.
a) Student centered b) Emphasis on activity
c) Strong discipline d) Creativity
- 9) _____ aspect is not mentioned about teaching and knowledge in NCF 2005 framework.
a) Content centered b) Student centered
c) Development and learning d) Aspects regarding learner
- 10) The ability added in present language curriculum is
a) Learning skill b) Speech-conversation
c) Listening d) Writing
- 11) The EDUSAT satellite is launched in
a) 20th Oct. 2008 b) 17th Aug. 2011 c) 3rd Oct. 2006 d) 20th Sept. 2004
- 12) _____ is established to decide the policies about secondary education.
a) School book in secondary education b) State book in secondary education
c) State Board in secondary education d) School Board in secondary education

P.T.O.

- 13) The type of curriculum evaluation is
 a) Placement b) Summative c) Diagnostic d) Incidental
- 14) _____ is the characteristic of e-learning.
 a) Self-demonstration b) Self-motivated c) Freedom d) Above all

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) वर्तनवादी उपागमाचा पुरस्कर्ता _____ आहे.
 अ) जीन पियाजे ब) जॉन वॅटसन क) जेरम ब्रुनर ड) केली
- २) एखाद्या घटकाविषयी अधिक माहिती मिळविण्यासाठी _____ चा उपयोग अधिक होतो.
 अ) आंतर विद्याशाखीय ब) बहुविद्याशाखीय क) अंतर्बोधविद्याशाखीय ड) वरील सर्व
- ३) एज्युसॅटचा वापर _____ प्रकल्पासाठी प्रामुख्याने केला जातो.
 अ) आरोग्यविषयक ब) कृषीविषयक क) शिक्षणविषयक ड) महिला व बाल विकास
- ४) महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळाचे कार्यालय _____ येथे आहे.
 अ) औरंगाबाद ब) मुंबई क) पुणे ड) नागपूर
- ५) 'व्यवसायिक गुणवत्ता वाढविणे' हा हेतू _____ द्वारे साध्य करता येतो.
 अ) सेवापूर्व प्रशिक्षण ब) सेवांतर्गत प्रशिक्षण
 क) प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम ड) संशोधन
- ६) तुमच्या विद्यार्थ्यांना तज्ञ व्यक्तींच्या ज्ञानाचा फायदा करून देण्यासाठी तुम्ही _____ चा वापर प्रभावीपणे कराल.
 अ) दूरभाष परिषद (टेलिकॉन्फरेन्सिंग) ब) ई-अध्ययन
 क) परिसंवाद ड) मुलाखत
- ७) "भाषा शिक्षण हे बहुभाषिक असले पाहिजे" हे मत _____ ने स्पष्ट केले.
 अ) एस.सी.एफ. २०१० ब) एन.सी.एफ. २००५
 क) एन.सी.एफ.टी.ई. २०१४ ड) वरीलपैकी नाही
- ८) ज्ञानरचनावादी अभ्यासक्रमाचे _____ हे वैशिष्ट्य नाही।
 अ) विद्यार्थी केंद्रितता ब) उपक्रमावर भर क) कडक शिस्त ड) सृजनशिलता
- ९) एन.सी.एफ. २००५ च्या आराखड्यामध्ये अध्यापन व ज्ञान याविषयी _____ ही बाब नमूद केलेली नाही.
 अ) आशय केंद्रितता ब) विद्यार्थी केंद्रितता
 क) विकास व शिकणे ड) अध्ययनकर्त्या संबंधित बाबी
- १०) सद्यस्थितीत भाषा अभ्यासक्रमात _____ क्षमतेची भर घातली आहे.
 अ) अध्ययन कौशल्य ब) भाषण संभाषण क) श्रवण ड) लेखन
- ११) एज्युसॅट उपग्रहाचे प्रक्षेपण _____ ला झाले.
 अ) २० ऑक्टो. २००८ ब) १७ ऑगस्ट २०११
 क) ३ ऑक्टो. २००६ ड) २० सप्टे. २००४
- १२) माध्यमिक शिक्षणाविषयी धोरण ठरविण्यासाठी _____ ची स्थापना करण्यात आली आहे.
 अ) शालेय माध्यमिक शिक्षण पुस्तक ब) राज्य माध्यमिक शिक्षण पुस्तक
 क) राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळ ड) शालेय माध्यमिक शिक्षण मंडळ
- १३) अभ्यासक्रम मूल्यमापनाचा _____ हा प्रकार आहे.
 अ) स्थाननिश्चिती ब) साकारिक क) निदानात्मक ड) प्रासंगिक
- १४) पुढीलपैकी _____ हे ई-अध्ययनाचे लक्षण आहे.
 अ) स्व-दिग्दर्शन ब) स्वयं प्रेरितता क) स्वातंत्र्य ड) वरील सर्व

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. – II (Semester – III) (CBCS) Examination, 2018
SECONDARY SCHOOL LEVEL CURRICULUM, PEDAGOGY AND
ASSESSMENT (Paper – IV)**

Day and Date : Saturday, 12-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N. B. : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Right side figures indicate the marks.**

2. State the principles of curriculum construction. Explain the criteria for selection and organization of content and learning activities. **10**

OR

Explain the implementation process of language curriculum at secondary school level.

3. What is support system ? Explain the interactive technologies and e-learning in secondary education. **10**

OR

State the types of teacher education and write a critical evaluation of in-service teacher training programme.

4. Answer in brief (**any four**) : **20**

- 1) Explain the role of state board in secondary education.
- 2) Explain the role of EDUSAT for teacher's professional development programme.
- 3) What is the implementation process of mathematics curriculum at secondary school level ?
- 4) State the concept of curriculum and explain the components of curriculum.
- 5) Explain the need of secondary teacher training programme.

5. Answer in brief (**any four**) : **16**

- 1) Explain the evaluation of curriculum with relevance to NCF 2005.
- 2) Explain the behaviorist approach of school curriculum development.
- 3) Explain the concept of e-content designing.
- 4) Explain any four areas of research studies in secondary education.
- 5) Explain the concept of interdisciplinary learning experiences.

मराठी रूपांतर

२. अभ्यासक्रम रचनेची तत्त्वे सांगून आशय व अध्ययन कृतींची निवड आणि संघटनासाठीचे निकष स्पष्ट करा. १०

किंवा

माध्यमिक शालेय स्तरावरील भाषा अभ्यासक्रम अंमलबजावणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

३. आधार प्रणाली म्हणजे काय ? माध्यमिक शिक्षणातील आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञान आणि ई-अध्ययन स्पष्ट करा. १०

किंवा

शिक्षक शिक्षणाचे प्रकार सांगून सेवांतर्गत शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.

४. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०

- १) राज्य माध्यमिक शिक्षण मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकास कार्यक्रमात एज्युसॅटची भूमिका स्पष्ट करा.
- ३) माध्यमिक शालेय स्तरावरील गणित अभ्यासक्रमाचे अंमलबजावणी प्रक्रिया काय आहे ?
- ४) अभ्यासक्रमाची संकल्पना सांगून अभ्यासक्रमाचे घटक स्पष्ट करा.
- ५) माध्यमिक शिक्षक प्रशिक्षण कार्यक्रमाची गरज स्पष्ट करा.

५. थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६

- १) एन. सी. एफ. २००५ च्या संदर्भाने अभ्यासक्रमाचे मूल्यमापन स्पष्ट करा.
- २) शालेय अभ्यासक्रम विकसनातील वर्तनवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- ३) ई-आशय विकसन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ४) माध्यमिक शिक्षणातील संशोधन अभ्यासाची कोणतीही चार क्षेत्रे स्पष्ट करा.
- ५) आंतरविद्याशाखीय अध्ययन अनुभूतीची संकल्पना विषद करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION (Paper – I)

Day and Date : Friday, 4-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Individual differences takes place because of _____
A) Attitude B) Heredity C) Nationality D) All above
- 2) Gestalt school of psychology propagated by _____
A) Watson B) Kohler C) Skinner D) Thorndike
- 3) _____ was stated the theory of motivation.
A) Pavlov B) Bruner C) Moslow D) Skinner
- 4) In the exceptional children _____ is included.
A) gifted B) slow learner C) disabled D) All above
- 5) _____ technique is not used for study group dynamics.
A) Observation B) Questionnaire C) Cumulative record D) Check list
- 6) The father of behaviourism is
A) Sigmund Freud B) John Watson C) Jean Piaget D) William James
- 7) The group of watching cricket match in a stadium is a example of _____ group.
A) Crowd B) Club C) Society D) Committee
- 8) _____ is not a school of psychology.
A) Vedic B) Behaviourist C) Cognitive D) Psychomotor
- 9) Sonali always think wholistically while learning.
This example is related with _____ school of psychology.
A) Vedic B) Behaviourist C) Gestalt D) Cognitive
- 10) Carl Rogers was stated _____ school of psychology.
A) Vedic B) Behaviourist C) Humanistic D) Cognitive
- 11) _____ factor is related to motivation.
A) Emotional B) Psychomotor C) Cognitive D) All above
- 12) For slow learner's _____ teaching method is more suitable.
A) Project B) Discovery C) Lecture D) All above
- 13) Individual differences are depend upon _____
A) Heredity B) Environment C) Heredity and Environment D) None of them
- 14) In Gestalt theories, _____ thinking was included.
A) Creativity B) Logical C) Reflective D) None of them

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. योग्य पर्याय निवडा :

14

- 1) व्यक्तिभेद निर्माण होण्यास _____ हे कारणीभूत आहे.
 अ) अभिवृत्ती ब) अनुवंश क) राष्ट्रीयत्व ड) वरील सर्व
- 2) मानसशास्त्रीय समष्टिवादी संप्रदाय हा _____ यांनी मांडला.
 अ) वॉटसन ब) कोहलर क) स्किनर ड) थॉर्नडाईक
- 3) प्रेरणेची उपपत्ती _____ यांनी मांडली.
 अ) पॉव्हेलॉव्ह ब) ब्रुनर क) मॉस्तो ड) स्किनर
- 4) अपवादात्मक मुलांमध्ये _____ हे समाविष्ट होतात.
 अ) कुशाग्र ब) सावकाश अध्ययन करणारे क) अकार्यक्षम ड) वरील सर्व
- 5) समूह गतीमानता अभ्यासण्यासाठी _____ हे तंत्र वापरले जात नाही.
 अ) निरीक्षण ब) प्रश्नावली क) संकलित नोंद पत्र ड) पडताळा सूची
- 6) वर्तनवादाचा जनक _____ आहे.
 अ) सिग्मंड फ्रॉइड ब) जॉन वॉटसन क) जिन पियाजे ड) विल्यम जेम्स
- 7) स्टेडिअममध्ये क्रिकेटची मॅच पाहणारा समूह हा _____ समूहाचे उदाहरण आहे.
 अ) समुदाय ब) मंडळ क) समाज ड) समिती
- 8) _____ हा मानसशास्त्रीय संप्रदाय नाही.
 अ) वेदिक ब) वर्तनवादी क) बोधात्मक ड) मानसशरीर
- 9) सोनाली अध्ययन करताना कायम संपूर्ण विचार करते, हे _____ मानसशास्त्रीय संप्रदायाशी संबंधित उदाहरण आहे.
 अ) वेदिक ब) वर्तनवादी क) समष्टिवादी ड) बोधात्मक
- 10) कार्ल रॉजर्स याने _____ मानसशास्त्रीय संप्रदाय मांडला.
 अ) वेदिक ब) वर्तनवादी क) मानवतावादी ड) बोधात्मक
- 11) प्रेरणेशी संबंधित _____ हा घटक आहे.
 अ) भावनिक ब) मानसशरीर क) बोधात्मक ड) वरील सर्व
- 12) सावकाश अध्ययन करणाऱ्यांसाठी _____ ही अध्यापन पद्धती अधिक उपयुक्त आहे.
 अ) प्रकल्प ब) शोधन क) व्याख्यान ड) वरील सर्व
- 13) व्यक्तिभेद हे _____ वर आधारित असतात.
 अ) अनुवंश ब) वातावरण क) अनुवंश व वातावरण ड) यापैकी नाही
- 14) समष्टिवादी उपपत्तीत _____ विचारप्रक्रिया समाविष्ट असते.
 अ) सर्जनशीलता ब) तार्किक क) विमर्शी चिंतन ड) यापैकी नाही

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
PSYCHOLOGICAL FOUNDATION OF EDUCATION (Paper – I)**

Day and Date : Friday, 4-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

Instruction : All questions are compulsory.

2. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by schools of psychology ? Explain the cognitive theories school of psychology.
 - 2) Explain the concept and theories of motivation.
3. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by individual differences ? Explain the role of environment in individual differences.
 - 2) Explain concept of group dynamics and state the characteristics of group.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain the sociometric technique.
 - 2) What is meant by exceptional children ?
 - 3) Explain the importance of motivation.
 - 4) Explain the nature of vedic school.
 - 5) Explain the types of groups.
5. Answer the following questions in brief : **16**
- 1) Explain classroom as a group.
 - 2) State factors related to motivation.
 - 3) Explain humanistic school of psychology.
 - 4) What is meant by cumulative records ?

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) मानसशास्त्रीय संप्रदाय म्हणजे काय ? बोधात्मक उपपत्ती हा मानसशास्त्रीय संप्रदाय स्पष्ट करा.
 - 2) प्रेरणेची संकल्पना व उपपत्ती स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) व्यक्तिगत भेद म्हणजे काय ? व्यक्तिगत भेदात पर्यावरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 2) समूह गतीमानतेची संकल्पना स्पष्ट करा आणि समूहाची गुणवैशिष्ट्ये सांगा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) समाजमिती तंत्र स्पष्ट करा.
 - 2) अपवादात्मक मुले म्हणजे काय ?
 - 3) प्रेरणेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - 4) वेदिक संप्रदायाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - 5) समूहाचे प्रकार स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : 16
- 1) वर्गखोली एक समूह स्पष्ट करा.
 - 2) प्रेरणेशी संबंधित घटक सांगा.
 - 3) मानसशास्त्रीय मानवतावादी संप्रदाय स्पष्ट करा.
 - 4) संकलित नोंद पत्र म्हणजे काय ?
-

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATIONAL PLANNING (Paper – II)**

Day and Date : Monday, 7-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20** minutes in Answer Book on Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Institutional planning is related to _____
a) specific school
b) educational department
c) all educational institute in State
d) all above
- 2) In human resource, _____ are involved.
a) H. M. and Teacher
b) Student and Parents
c) Institute and Non-teaching staff
d) All above
- 3) The aim of the NCERT is _____
a) To increase quality of education
b) To give grants for educational institute
c) To establish secondary schools
d) All above
- 4) _____ of the following is a type of planning.
a) Policy
b) Micro planning
c) Leadership
d) None of these
- 5) There are _____ types of organisation.
a) Five
b) Two
c) Three
d) Four
- 6) _____ is the period of first five year plan.
a) 1951-56
b) 1941-46
c) 1950-55
d) 1948-53
- 7) Which of the following is not a major function of management accounting ?
a) Human Resource Management
b) Budgeting
c) Cost accounting
d) Internal accounting
- 8) There are _____ types of level of planning.
a) Two
b) Three
c) Four
d) Five
- 9) Management is bound for labour welfare
a) Within the work place only
b) Outside the work place
c) Both of the above places
d) None of the above
- 10) The quality of school education means the quality of _____
a) Human factor
b) Physical factor
c) Co-curricular activities
d) All above
- 11) At district level _____ is worked as a educational institute.
a) NUEPA
b) SIEMATs
c) SCERT
d) DIETS
- 12) Long term planning is working for _____ planning.
a) 5 to 10 years
b) 1 to 5 years
c) upto one year
d) none of these
- 13) The process of planning includes _____
a) objectives
b) determination of objectives
c) outline of future activity
d) b) and c) both
- 14) _____ is based on the principles of optimum utilisation of the resources available in the school and the community.
a) Planning
b) Institutional planning
c) School planning
d) Year planning

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) संस्थानिहाय नियोजन _____ संबंधित असते.
 अ) विशिष्ट शाळेशी ब) शिक्षण खात्याशी क) राज्यातील सर्व शैक्षणिक संस्थेशी ड) वरील सर्व
- २) मानवी साधनसंपत्तीमध्ये _____ समावेश होतो.
 अ) मुख्याध्यापक व शिक्षक ब) विद्यार्थी व पालक
 क) संस्था व शिक्षकेतर कर्मचारी ड) वरील सर्व
- ३) एन.सी.ई.आर.टी. चा मुख्य ध्येय _____ हे आहे.
 अ) शिक्षणाची गुणवत्ता वाढविणे ब) शैक्षणिक संस्थांना अनुदान देणे
 क) माध्यमिक शाळांची स्थापना करणे ड) वरील सर्व
- ४) खालीलपैकी _____ हा नियोजनाचा प्रकार आहे.
 अ) धोरण ब) सूक्ष्म नियोजन क) नेतृत्व ड) यापैकी नाही
- ५) संघटनेचे _____ प्रकार आहेत.
 अ) पाच ब) दोन क) तीन ड) चार
- ६) पहिल्या पंचवार्षिक योजनेचा काळखंड _____ आहे.
 अ) १९५१-५६ ब) १९४१-४६ क) १९५०-५५ ड) १९४८-५३
- ७) खालीलपैकी कोणते व्यवस्थापकीय लेखापरीक्षणाचे प्रमुख कार्य नाही ?
 अ) मानवी संसाधन व्यवस्थापन ब) अंदाजपत्रक
 क) कॉस्ट अकाउंटिंग ड) अंतर्गत लेखापरीक्षण
- ८) नियोजन स्तराचे प्रकार _____ आहेत.
 अ) दोन ब) तीन क) चार ड) पाच
- ९) कामगार कल्याणासाठी _____ व्यवस्थापन बांधिल असते.
 अ) फक्त कार्यक्षेत्राच्या परिक्षेत्रात ब) कार्यक्षेत्राच्या बाह्य क्षेत्रात
 क) उपरोक्त दोन्ही क्षेत्रात ड) वरीलपैकी एकही नाही
- १०) शालेय गुणवत्ता म्हणजे _____ गुणवत्ता होय.
 अ) मानवी घटकाची ब) दैहिक घटकाची क) सहशालेय उपक्रमांची ड) वरील सर्व
- ११) जिल्हा स्तरावर काम करणारी _____ ही एक शैक्षणिक संस्था आहे.
 अ) NUEPA ब) SIEMATS क) SCERT ड) DIETS
- १२) दीर्घकालीन नियोजन _____ साठी नियोजनाचे कार्य करते.
 अ) ५ ते १० वर्षा ब) १ ते ५ वर्षा क) एक वर्षापर्यंत ड) यापैकी नाही
- १३) नियोजनाच्या प्रक्रियेत _____ चा समावेश असतो.
 अ) उद्दिष्टे ब) उद्दिष्ट निश्चिती
 क) भविष्यकालीन कृतिचा आराखडा ड) ब आणि क दोन्ही
- १४) समुदाय व शाळेतील उपलब्ध स्रोताच्या अधिकतम उपयोजितेच्या तत्त्वावर _____ हे आधारित असते.
 अ) नियोजन ब) संस्थात्मक नियोजन क) शालेय नियोजन ड) वार्षिक नियोजन

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATIONAL PLANNING (Paper – II)**

Day and Date : Monday, 7-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. What is meant by educational planning ? Explain the need, importance and scope of educational planning.

10

OR

Write in detail on different approaches in educational planning.

3. What is meant by five year plan ? Explain the historical background of five year plan in India.

10

OR

Write the concept of institutional planning. Explain the importance and nature of institutional planning.

4. Answer the following questions (**any four**) :

20

- 1) Concept of NUEPA.
- 2) How you will complete the process of district level planning ?
- 3) Explain the concept of return of investment approach.
- 4) Write shortly different techniques of planning.
- 5) Explain on the concept of social demand approach.

5. Answer the following questions (**any four**) :

16

- 1) Write merits and demerits of five year plan.
- 2) Explain the types of planning.
- 3) Which are the guiding principles of educational planning ?
- 4) Write the importance of planning in daily life.
- 5) Write the concept of macro level planning.

मराठी रूपांतर

२. शैक्षणिक नियोजन म्हणजे काय ? शैक्षणिक नियोजनाची गरज, महत्त्व आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. १०

किंवा

शैक्षणिक नियोजनाचे विविध “दृष्टिकोन” यावर सविस्तर माहिती लिहा.

३. पंचवार्षिक योजना म्हणजे काय ? भारतातील पंचवार्षिक योजनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा. १०

किंवा

संस्थात्मक नियोजनाची संकल्पना लिहा. संस्थात्मक नियोजनाचे महत्त्व व स्वरूप स्पष्ट करा.

४. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही चार) : २०

- १) NUEPA ची संकल्पना.
- २) जिल्हास्तरीय नियोजनाची प्रक्रिया तुम्ही कशी पूर्ण कराल ?
- ३) गुंतवणूकीच्या परताव्याचा उपागम ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ४) नियोजनाची विविध तंत्रे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ५) सामाजिक मागणी उपागमाच्या संकल्पना स्पष्ट करा.

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतेही ४) : १६

- १) पंचवार्षिक योजनेचे फायदे व तोटे लिहा.
- २) नियोजनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ३) शैक्षणिक नियोजनाचे मार्गदर्शक तत्त्वे कोणते ?
- ४) दैनंदिन जीवनात नियोजनाचे महत्त्व लिहा.
- ५) स्थूल स्तरावरील नियोजनाची संकल्पना लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Paper – II)

Day and Date : Monday, 7-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions :**
- 1) **All questions are compulsory.**
 - 2) **Right side figures indicate the mark.**
 - 3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Global Development Conference was organized at Johansburg in _____
a) 2001 b) 2002 c) 2003 d) 2004
- 2) The nature of environment education is
a) Optional b) Formal c) Interdisciplinary d) Independent
- 3) The main work of the institution of the Outlook Talk is
a) Environmental education development b) Environmental conservation
c) Environmental management d) Environmental loss
- 4) The borned concept of sustainable development
a) 1986 b) 1980 c) 1974 d) 1981
- 5) Environmental education subject teaching on school level since
a) 2003 – 2004 b) 2004 – 2005 c) 2005 – 2006 d) 2006 – 2007
- 6) The Father of Co-operative learning is
a) Dasmen b) Tansle c) Aelten d) Jack Hassurd
- 7) Sub committee of rural environment committee is
a) ERC b) MAB c) CNNR d) None of the above
- 8) The classification of environmental object did by
a) Bloom b) Gorge Parking c) Dutten d) Mersh
- 9) Learning has Edgar Dell stated by _____
a) Model b) Live c) Experience d) Method
- 10) The wastage in house is classified as
a) in house wastage – out side wastage b) paper wastage – plastic wastage
c) big wastage – small wastage d) wet wastage – dry wastage
- 11) The organization of IUCN has explained the concept of sustainable development by the example of
a) apple b) coconut c) egg d) ball

- 12) The models of sustainable development is seen to the experiment of
 a) Bahuguna b) Anna Hazare c) Dutten d) Dr. Reed
- 13) First Global Vasundhara Conference was organized at _____ in Brazil in 1992.
 a) Brasilia b) Paraguay c) Peru d) Rio-De-Janeiro
- 14) Developing quality of environment is the major _____ of environment.
 a) Nature b) Principle c) Objective d) Aims

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) जोहान्सबर्ग येथे जागतीक शाखत धारणश्रम विकास परिषद _____ वर्षी भरली.
 अ) २००१ ब) २००२ क) २००३ ड) २००४
- २) पर्यावरण शिक्षणाचे स्वरूप _____ आहे.
 अ) ऐच्छिक ब) औपचारिक क) आंतरविद्याशाखीय ड) स्वतंत्र
- ३) 'द आऊटलुक टाक' या संस्थेचे मुख्य कार्य _____ आहे.
 अ) पर्यावरण शिक्षण सुधारणा ब) पर्यावरण संवर्धन
 क) पर्यावरण व्यवस्थापन ड) पर्यावरण च्हास
- ४) शाश्वत विकास संकल्पना _____ मध्ये उदयास आली.
 अ) १९८६ ब) १९८० क) १९७४ ड) १९८१
- ५) पर्यावरण शिक्षण हा विषय शालेय स्तरावर _____ या वर्षापासून शिकवला जातो.
 अ) २००३-२००४ ब) २००४ - २००५
 क) २००५-२००६ ड) २००६ - २००७
- ६) सहकार्य अध्ययन पद्धतीचा जनक _____ हा आहे.
 अ) दासमन ब) टॅन्सले क) एल्टन ड) जॅक हॉसार्ड
- ७) ग्रामीण पर्यावरण समिती ही _____ ची उपसमिती आहे
 अ) ERC ब) MAB क) CNNR ड) या पैकी नाही
- ८) पर्यावरण विषयक उद्दिष्टाचे वर्गीकरण _____ यांनी केले.
 अ) ब्लूम ब) जॉर्ज पार्किंग क) डटन ड) मर्श
- ९) एडगर डेल यांनी अध्ययन _____ मांडल्या.
 अ) प्रतिमान ब) जागृती क) अनुभूती ड) पद्धती
- १०) घरातील कचऱ्याचे _____ असे वर्गीकरण करावे.
 अ) घरातील कचरा-बहिरील कचरा ब) कागदी कचरा- प्लास्टीक कचरा
 क) मोठा कचरा- लहान कचरा ड) ओला कचरा - सुका कचरा
- ११) IUCN या संघटनेने शाश्वत विकासाची संकल्पना _____ या उदाहरणाने स्पष्ट केली.
 अ) सफरचंद ब) नारळ क) अंडे ड) चेंडू
- १२) शाश्वत विकासाचे प्रतिमान म्हणून _____ यांच्या प्रयोगाकडे पाहिले जाते.
 अ) बहुगुना ब) अण्णा हजारे क) डटन ड) डॉ. रिड
- १३) १९९२ मध्ये ब्राझिल येथील _____ या शहरात पहिली जागतिक वसुंधरा परिषद भरली.
 अ) ब्राझिलिया ब) पॅरान्वे क) पेरू ड) रिओ-द-जनेरिओ
- १४) पर्यावरणाची गुणवत्ता वाढवणे हे पर्यावरणाचे मुख्य _____ आहे.
 अ) वैशिष्ट्ये ब) तत्व क) उद्दिष्ट्ये ड) ध्येये

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
SUSTAINABLE DEVELOPMENT (Paper – II)**

Day and Date : Monday, 7-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Right side figures indicate the mark.*

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain environmental education teaching methods on secondary level in Maharashtra.
 - 2) Explain conservation and scope of environmental natural resources.
3. Answer the following question (**any one**) : **10**
- 1) Write recommendation and importance of sustainable development commission.
 - 2) Write the aims of sustainable development in National level.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain role of environmental education in sustainable development.
 - 2) Explain 'development concept' of Mahatma Gandhi.
 - 3) Write role of education in natural resources in conservation.
 - 4) Write function of 'Western Ghat Bachov' movement.
 - 5) Explain the Environmental Protection Act of 1986.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Write role of environmental movement for environmental conservation.
 - 2) Explain conservation of environmental natural resources.
 - 3) Write educational teaching methods and importance of secondary level in Maharashtra.
 - 4) Explain the principle of environmental education.
 - 5) Explain the scope of environmental education.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) १०
- १) महाराष्ट्रातील माध्यमिक स्तरावरील पर्यावरण शिक्षणाच्या अध्यापन पद्धती स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरणाच्या नैसर्गिक स्रोतांचे संवर्धन व व्याप्ती स्पष्ट करा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) १०
- १) शाश्वत विकास आयोगाच्या शिफारशी व महत्व लिहा.
 - २) राष्ट्रीय पातळीवरील शाश्वत विकासाची ध्येये लिहा.
४. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही चार) २०
- १) शाश्वत विकासात पर्यावरण शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) महात्मा गांधीची 'विकास संकल्पना' स्पष्ट करा.
 - ३) नैसर्गिक साधन संपत्तीच्या संवर्धनात शिक्षणाची भूमिका लिहा.
 - ४) 'पश्चिम घाट बचाव' आंदोलनाचे कार्य लिहा.
 - ५) १९८६ च्या पर्यावरणीय संरक्षण कायद्याचे स्पष्टीकरण लिहा.
५. खालील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा. (कोणतेही चार) १६
- १) पर्यावरण संवर्धना बाबत पर्यावरणीय चळवळीची भूमिका लिहा.
 - २) पर्यावरणाच्या नैसर्गिक स्रोतांचे संवर्धन स्पष्ट करा.
 - ३) महाराष्ट्रातील माध्यमिक स्तरावरील शिक्षणाच्या अध्यापन पद्धती व महत्व लिहा.
 - ४) पर्यावरण शिक्षणाचे मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.
 - ५) पर्यावरण शिक्षणाची व्याप्ती लिहा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATIONAL MANAGEMENT (Paper – III)

Day and Date : Friday, 11-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

Instruction : Q. No. 1 is **compulsory**. It should be solved in **first 20 minutes** in Answer Book Page No. 3.

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose correct alternatives.

14

- 1) _____ is a function of educational management.
a) Planning b) Co-ordination c) Direction d) All above
- 2) Management is bound for labour welfare
a) Within the work place only b) Out side the work place
c) Both a) and b) d) None of the above
- 3) The _____ leadership style allows managers to make decisions alone without the input of others.
a) Participative b) Transactional c) Transformational d) Autocratic
- 4) Total quality management is _____ to success through continuous improvement.
a) A method b) An system c) Certificate d) Process
- 5) The principles of organization propounded by Fayol are
a) Co-ordinating, remuneration and unity of command
b) Discipline, order, equity and initiative
c) Division of work, authority, unity of direction, commanding and discipline
d) Division of work, stability of tenure and organizing
- 6) _____ are concrete ways which help to achieve goals.
a) Material resources b) Non-material resources
c) Human resources d) Financial reasons
- 7) Good human relationship in a school creates
a) Mental stress of work b) Unlimited freedom
c) Negligence in school work d) Communication of thoughts
- 8) The long form of PERT is
a) Planning, Education and Review Technique b) Programme, Evaluation and Review Technique
c) Process, Evaluation and Remark Technique d) Programme, Evaluation and Research Trainer
- 9) 'Management is the development of people, management is personnel administration', this definition of management is stated by
a) Peter F. Drucker b) Stanley vance c) Lawrence A. Appley d) Prof. Dasgupta
- 10) 'Team Building' is one of the most _____ used group development activities in organizations.
a) Popular b) Narrowly c) Widely d) Rarely
- 11) Healthy Institutional climate is the feature of good
a) Management b) Administration c) Supervision d) Evaluation
- 12) Evaluation can helps in diagnosis and
a) Planning b) Checking c) Remediation d) Success
- 13) The scientific management is based upon assumption
i) Application of the scientific methods to organizational problems leads to efficiency.
ii) The good worker is one who accepts orders but does not initiate actions.
iii) Worker is more important than work.
iv) Each worker is interested in maximising his monetary rewards.
a) i, ii and iii b) i, ii and iv c) ii, iii and iv d) i, ii, iii and iv
- 14) Human resource includes _____ factors.
a) Head master and teachers b) Student and parents
c) Institutor d) All above

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. योग्य पर्याय निवडून उत्तरे लिहा.

14

- 1) शैक्षणिक व्यवस्थापनाचे _____ कार्य आहे.
अ) नियोजन ब) समन्वय क) संचलन ड) वरील सर्व
- 2) कामगार कल्याणासाठी व्यवस्थापन _____ बांधील असते.
अ) कार्यक्षेत्राच्या परिक्षेत्रात ब) कार्यक्षेत्राच्या बाह्यक्षेत्रात
क) उपरोक्त दोन्ही क्षेत्रात ड) वरीलपैकी एकही नाही
- 3) _____ प्रकारची नेतृत्वशैली व्यवस्थापकाला इतरांच्या सहभागाशिवाय निर्णय घेण्यास मुभा देते.
अ) सहभागात्मक ब) आंतरक्रियात्मक क) रूपांतरणात्मक ड) स्वयंभू
- 4) सातत्यपूर्ण सुधारणाद्वारे यश मिळविण्यासाठी 'संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन' एक _____ आहे.
अ) पद्धती ब) प्रणाली क) प्रमाणपत्र ड) प्रक्रिया
- 5) फेरॉल यांनी सुचविलेली संघटनेची तत्वे
अ) समन्वय, मानधन व आदेशाची एक वाक्यता
ब) शिस्त, आदेश, समभाग व पुढाकार
क) कार्य विभाजन, अधिकार, मार्गदर्शक तत्वांची एक वाक्यता, आदेश व शिस्त
ड) कार्य विभाजन, कालावधी स्थैर्य व संघटन
- 6) ध्येय साध्य करण्यासाठी _____ हे ठोस साधन होय.
अ) भौतिक स्रोत ब) अभौतिक स्रोत
क) मानवी स्रोत ड) आर्थिक स्रोत
- 7) शाळेतील विविध मानवी घटकांमधील चांगल्या संबंधामुळे
अ) कामाचा मानसिक तणाव येतो ब) स्वैराचार माजतो
क) शाळेय कार्याकडे दुर्लक्ष केले जाते ड) विचारांची देवाण घेवाण होणे
- 8) PERT चे विस्तृत रूप _____ होय.
अ) प्लॅनिंग, एज्युकेशन आणि रिव्ह्यू टेक्निक ब) प्रोग्रॅम, इव्हॅल्युएशन आणि रिव्ह्यू टेक्निक
क) प्रोसेस, इव्हॅल्युएशन आणि रिमॉर्क टेक्निक ड) प्रोग्रॅम, इव्हॅल्युएशन आणि रिसर्च ट्रेनर
- 9) 'व्यवस्थापन म्हणजे व्यक्तींचा विकास होय, व्यवस्थापन म्हणजे व्यक्तिसंदर्भातील प्रशासन होय' ही व्यवस्थापनाची व्याख्या _____ यांनी केली.
अ) पीटर एफ. ड्रकर ब) स्टॅन्ली व्हान्स क) लॉरेन्स ए. ऑपली ड) प्रो. दासगुप्ता
- 10) 'संघबांधणी' ही संघटनांमध्ये गटाच्या विकासासाठी प्रामुख्याने _____ वापरली जाणारी बाब आहे.
अ) लोकप्रियतेने ब) अरुंदतेने क) व्यापकतेने ड) दुर्मिळतेने
- 11) स्वास्थ्यपूर्ण संस्थातर्गत वातावरण हे चांगल्या _____ चे वैशिष्ट्य आहे.
अ) व्यवस्थापन ब) प्रशासन क) पर्यवेक्षण ड) मूल्यमापन
- 12) निदान व _____ यासाठी मूल्यमापन साह्य्य ठरते.
अ) नियोजन ब) तपासणी क) उपचार ड) यश
- 13) शास्त्रीय व्यवस्थापन गृहितकावर आधारलेले आहे.
i) कार्यक्षमतेसाठी संघटनात्मक समस्यांच्या सोडवणूकीसाठी शास्त्रीय पद्धतींचे उपयोजन.
ii) उत्तम कामगार की जो आदेश स्वीकारतो पण कृतीबाबत पुढाकार घेत नाही.
iii) कामापेक्षा कामगार महत्वाचा असतो.
iv) प्रत्येक कामगाराला त्याला मिळणाऱ्या प्रोत्साहनपर बक्षिसामध्ये अभिरुची असते.
अ) i, ii आणि iii ब) i, ii आणि iv क) ii, iii आणि iv ड) i, ii, iii आणि iv
- 14) मानवी साधनसंपत्तीमध्ये _____ चा समावेश होतो.
अ) मुख्याध्यापक व शिक्षक ब) विद्यार्थी व पालक क) संस्थाचालक ड) वरील सर्व

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
EDUCATIONAL MANAGEMENT (Paper – III)**

Day and Date : Friday, 11-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is meant by leadership ? Explain the importance of leadership for organizational structure-in-detail.
 - 2) State the scientific principles of management. Explain different types of management of educational institution.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) State the different types of resource management and explain how will use.
 - 2) What is meant by management skill ? Explain meeting skill with example.
4. Answer in brief (**any 4**) : **20**
- 1) How will improve and reforms the school ?
 - 2) Write on API.
 - 3) Explain the role of central government in resource.
 - 4) Explain the importance of team building in management skill.
 - 5) Explain Financial planning and control in school.
5. Answer in brief (**any 4**) : **16**
- 1) 'School is a social organization' discuss it .
 - 2) Explain component of performance management.
 - 3) Explain quality assurance in human resources.
 - 4) How will you handle the conflict in team building ?
 - 5) Total quality management for school effectiveness discuss it.

मराठी रूपांतर

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) नेतृत्व म्हणजे काय ? संघटनात्मक विकासासाठी नेतृत्वाचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
 - 2) व्यवस्थापनाची वैज्ञानिक तत्वे सांगा. शैक्षणिक संस्था व्यवस्थापनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : 10
- 1) स्रोत व्यवस्थापनाचे विविध प्रकार सांगून त्यांचा उपयोग कसा कराल ? स्पष्ट करा.
 - 2) व्यवस्थापन कौशल्य म्हणजे काय ? सभा कौशल्य सोदाहरण स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : 20
- 1) शाळा सुधारणा व त्याची पुनर्रचना कशी कराल ?
 - 2) शैक्षणिक कामगिरी निर्देशक-माहिती लिहा.
 - 3) स्रोतांमध्ये केंद्रसरकारची भूमिका स्पष्ट करा.
 - 4) व्यवस्थापन कौशल्यातील संघबांधणीचे महत्व स्पष्ट करा.
 - 5) शाळांमधील आर्थिक नियोजन व नियंत्रण स्पष्ट करा.
5. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) 16
- 1) 'शाळा एक सामाजिक संघटना' चर्चा करा.
 - 2) कामगिरी व्यवस्थापनाचे घटक स्पष्ट करा.
 - 3) मानवी स्रोतांची गुणवत्ता हमी स्पष्ट करा.
 - 4) संघ बांधणीतील संघर्षावर कशी मात कराल ?
 - 5) शाळेय परिणाम कारकतेसाठी 'संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन' चर्चा करा.

Seat
No.Set **P****M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
DISASTER MANAGEMENT (Paper – III)**Day and Date : Friday, 11-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- Instructions** : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Right side figure indicate the marks.**
3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) The example of natural disaster is
 - a) Pollution
 - b) Drought
 - c) Sound Pollution
 - d) Land Pollution
- 2) An occurrence or event that causes sudden great loss is means
 - a) Management
 - b) Planning
 - c) Mitigation
 - d) Disaster
- 3) The first step of disaster management is
 - a) Evaluation
 - b) Measures
 - c) Pre-approximation
 - d) Pre-planning
- 4) The environmental energy conservation was established by
 - a) International marine
 - b) European economic
 - c) Energy counselor
 - d) Folk conflicts
- 5) There are _____ types of drought by Indian Agri Commission.
 - a) Five
 - b) Four
 - c) Three
 - d) Two
- 6) _____ is nature of educational environment.
 - a) Real
 - b) Natural
 - c) Inter disciplinary
 - d) One branch
- 7) The current environmental information media is
 - a) Internet
 - b) Mobile
 - c) Computer
 - d) Doordarshan
- 8) Man made environment is
 - a) Pollution
 - b) Cyclone
 - c) Social status
 - d) Political status
- 9) _____ Govt. are give the grant to NGO institute.
 - a) Central
 - b) State
 - c) Centre and State
 - d) No above
- 10) _____ is come existence in 26 Jan. 2001.
 - a) Disaster management and Research foundation
 - b) The out look talk
 - c) Bhartiya Jain Sanghatna
 - d) W.W.F.
- 11) The training disaster management is given to
 - a) Male
 - b) Female
 - c) Male and Female
 - d) None of these
- 12) The modern concept of environmental education was held in
 - a) 1999
 - b) 1998
 - c) 1997
 - d) 1996
- 13) The classification of environmental object done by
 - a) Dasman
 - b) Tansley
 - c) Yelten
 - d) Bloom
- 14) Central Water Pollution Act was prepared in
 - a) 1971
 - b) 1972
 - c) 1973
 - d) 1974

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालील दिलेल्या बहुपर्यायापैकी योग्य पर्याय निवडा.

१४

- १) नैसर्गिक आपत्तीचे _____ उदाहरण आहे.
 अ) प्रदूषण ब) दुष्काळ क) ध्वनि प्रदूषण ड) जमीन प्रदूषण
- २) अचानकपणे ओढवलेले मोठे दुदैवी संकटाला _____ म्हणतात.
 अ) व्यवस्थापन ब) नियोजन क) उपशमन ड) आपत्ती
- ३) आपत्ती व्यवस्थापनाचा पहिला टप्पा _____ होय.
 अ) मूल्यमापन ब) उपाययोजना क) पूर्व अंदाज ड) पूर्व नियोजन
- ४) उर्जा संवर्धनासाठी _____ समितीची स्थापना केली.
 अ) आंतरराष्ट्रीय सागर ब) युरोपीय आर्थिक क) उर्जा सल्लागार ड) लोक संघर्ष
- ५) भारतीय कृषी आयोगाने आवर्षनाचे _____ प्रकार सांगितले.
 अ) पाच ब) चार क) तीन ड) दोन
- ६) पर्यावरण शिक्षणाचे स्वरूप _____ आहे.
 अ) वास्तव ब) नैसर्गिक क) आंतर विद्याशाखीय ड) एक शाखीय
- ७) पर्यावरण विषयक अद्यावत माहिती देणारे _____ हे माध्यम आहे.
 अ) इंटरनेट ब) मोबाईल क) संगणक ड) दूरदर्शन
- ८) मानव निर्मित पर्यावरणाला _____ असे म्हणतात.
 अ) प्रदूषण ब) चक्रिवादळ क) सामाजिक स्थिती ड) राजकीय स्थिती
- ९) स्वयंसेवी संस्थाना _____ सरकार अनुदान देते.
 अ) केंद्र ब) राज्य क) केंद्र व राज्य ड) वरीलपैकी नाही
- १०) २६ जाने. २००१ मध्ये _____ ही संस्था अस्तित्वात आली.
 अ) डिसास्टर मैनेजमेंट अँड रिसर्च फाउंडेशन ब) द आऊट लुक टॉक
 क) भारतीय जैन संघटना ड) डब्ल्यू. डब्ल्यू. एफ.
- ११) आपत्ती व्यवस्थापनाचे प्रशिक्षण _____ यांना दिले जाते.
 अ) पुरुष ब) स्त्री क) पुरुष आणि स्त्री ड) कोणालाही नाही
- १२) पर्यावरण शिक्षणाच्या आधुनिक संकल्पनेचा उदय _____ वर्षात झाला.
 अ) १९९९ ब) १९९८ क) १९९७ ड) १९९६
- १३) पर्यावरण उद्दिष्टांचे वर्गीकरण _____ यांनी केले.
 अ) दासमन ब) टॅन्सले क) एल्टन ड) ब्लूम
- १४) केंद्रिय जल प्रदूषण कायद्याची निर्मिती _____ या वर्षी झाली.
 अ) १९७१ ब) १९७२ क) १९७३ ड) १९७४

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
DISASTER MANAGEMENT (Paper – III)**

Day and Date : Friday, 11-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is environmental management ? Write role of education in environmental management.
 - 2) Explain the concept of environmental management. Explain of biotic resources management.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Write the nature of environmental disaster. Explain effect of natural environment on human life.
 - 2) Write the nature of secondary level teaching of disaster management.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Explain the land and water management.
 - 2) Explain classification of waste management.
 - 3) Explain the concept of environment cycle.
 - 4) Explain methods of environmental management.
 - 5) Write effect of natural disaster on human life.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Write effect and causes of water pollution.
 - 2) Write use of internet in disaster management.
 - 3) Explain role of national organization in disaster management.
 - 4) Write effect and causes of drought conditions.
 - 5) Explain need and importance of environmental management.

मराठी रूपांतर

२. खालील दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) पर्यावरण व्यवस्थापन म्हणजे काय ? पर्यावरण व्यवस्थापनात शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरण व्यवस्थापन संकल्पना स्पष्ट करा. जैव विविधतेच्या स्रोतांचे व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
३. खालील दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) पर्यावरणीय आपत्तीचे स्वरूप सांगा. नैसर्गिक पर्यावरणाचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
 - २) आपत्ती व्यवस्थापनाचे माध्यमिक स्तरावरील प्रशिक्षणाचे स्वरूप लिहा.
४. खालील दिलेल्या प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) भूमी व पाणी व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
 - २) कचरा व्यवस्थापनाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यावरण चक्र ही संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ४) पर्यावरण व्यवस्थापनाच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - ५) नैसर्गिक आपत्तीचे मानवी जीवनावरील परिणाम लिहा.
५. खालील दिलेल्या प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) जल प्रदूषणाचे कारणे व परिणाम लिहा.
 - २) आपत्ती व्यवस्थापनात इंटरनेटचा उपयोग लिहा.
 - ३) आपत्ती व्यवस्थापनात राष्ट्रीय संघटनाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ४) दुष्काळ परिस्थितीची कारणे व परिणाम लिहा.
 - ५) पर्यावरण व्यवस्थापनाची गरज व महत्व स्पष्ट करा.

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS Pattern) Examination, 2018
ISSUES IN PLANNING, MANAGEMENT AND FINANCING OF EDUCATION
(Paper – IV)

Day and Date : Monday, 14-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :** 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*
3) *Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.*

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

- 1) A measure of achievement, fairness and opportunity in education is known as
A) Equality
B) Equal sharing
C) Equity in Education
D) Equality in education
- 2) There are _____ types of organisational culture.
A) Two
B) Three
C) Four
D) Five
- 3) What is the full form of 'CABE' ?
A) Cochin Advisory Board of Education
B) Calcutta Advisory Board of Education
C) Central Administrative Board of Education
D) Central Advisory Board of Education
- 4) The process by which individual and organizations that are, improve and retain the skills and knowledge is known as
A) Capacity Building
B) Skill Development
C) Motivation
D) None of the above
- 5) The _____ sector is usually composed of organization are privately and not part of the government.
A) Personal
B) Private
C) Individual
D) Public
- 6) Management activity mainly includes
A) Planning and Organizing
B) Directing and Controlling
C) Motivation and Coordination
D) All the above
- 7) The major emphasis of TQM is about
A) Quality of product
B) Profit of the company
C) Satisfaction of the customer
D) Training of the employee
- 8) Motivation is a continuous _____ process.
A) Intellectual
B) Educational
C) Mental
D) Administrative
- 9) At first the Head Master should be the
A) Teacher
B) organizer
C) spectator
D) administrator
- 10) Decision making is a _____ process.
A) social
B) Educational
C) Spontaneous
D) Mental
- 11) _____ means providing the business with all the requirements for its smooth functioning.
A) Administration
B) Organization
C) Supervision
D) Monitoring

- 12) _____ is the sum of money assigned by a superior to an inferior.
A) Grant B) Fee C) Scholarship D) Salary
- 13) _____ is not the legal source of educational finance.
A) Gift B) Government fund C) Bribe D) Tuition fee
- 14) Financial planning, deals with
A) Preparation of final statement B) Planning for capital
C) Preparing budgets D) All the above

मराठी रूपांतर

१. योग्य पर्याय निवडा :

१४

- १) शिक्षणातील संपादनूक, उत्कृष्टता व संधी निश्चितीचे साधन म्हणजे
अ) समानता ब) समान वाटप क) शिक्षणातील समता ड) शिक्षणातील समानता
- २) संघटनात्मक संस्कृतिचे एकूण _____ प्रकार आहेत.
अ) दोन ब) तीन क) चार ड) पाच
- ३) CABE चे विस्तारीत रूप काय ?
अ) कोचिन अॅडव्हायजरी बोर्ड ऑफ एज्युकेशन ब) कलकत्ता अॅडव्हायजरी बोर्ड ऑफ एज्युकेशन
क) सेंट्रल अॅडमिनीस्ट्रेटिव्ह बोर्ड ऑफ एज्युकेशन ड) सेंट्रल अॅडव्हायजरी बोर्ड ऑफ एज्युकेशन
- ४) ज्या प्रक्रियेत व्यक्ती किंवा संघटना आपल्या कौशल्यात व ज्ञानात वृद्धी करतात किंवा जपणूक करतात त्या प्रक्रियेला _____ म्हणतात.
अ) क्षमता निर्मिती ब) कौशल्य विकसन क) प्रेरणा ड) वरीलपैकी नाही
- ५) _____ क्षेत्राची निर्मिती शासकीय सहभाग नसलेल्या खाजगी संघटनामार्फत केली जाते.
अ) वैयक्तिक ब) खाजगी क) व्यक्तिगत ड) सार्वजनिक
- ६) व्यवस्थापन प्रक्रियेत प्रामुख्याने _____ चा समावेश होतो.
अ) नियोजन व संघटना ब) दिग्दर्शन व नियंत्रणा क) प्रेरणा व समन्वयाचा ड) वरील सर्वांचा
- ७) संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापनाचा प्रमुख भर _____ वर असतो.
अ) उत्पादनाची गुणवत्ता या ब) कंपनीच्या फायद्या क) ग्राहकांच्या समाधाना ड) कामगारांच्या प्रशिक्षणावर
- ८) प्रेरणा ही सातत्याने चालणारी _____ प्रक्रिया आहे.
अ) बौद्धिक ब) शैक्षणिक क) मानसिक ड) प्रशासकीय
- ९) सर्वप्रथम मुख्याध्यापक हा _____ असला पाहिजे.
अ) शिक्षक ब) संघटक क) प्रेक्षक ड) प्रशासक
- १०) निर्णय निश्चिती ही _____ प्रक्रिया आहे.
अ) सामाजिक ब) शैक्षणिक क) उत्स्फूर्त ड) मानसिक
- ११) _____ म्हणजे व्यवसायाला सुव्यवस्थित कार्यासाठी आवश्यक त्या सर्व बाबींचा पुरवठा होय.
अ) प्रशासन ब) संघटन क) पर्यवेक्षण ड) देखरेख
- १२) वरिष्ठ संस्थाना कनिष्ठ संस्थाकडून मिळणारे अर्थसहाय्य म्हणजे.
अ) अनुदान ब) फी क) शिष्यवृत्ती ड) वेतन
- १३) _____ हा शैक्षणिक क्षेत्रासाठीचा कायदेशीर आर्थिक स्रोत नव्हे.
अ) भेटवस्तू ब) शासकीय अनुदान क) लांच ड) शालेय फी
- १४) आर्थिक नियोजन हे _____ शी संबंधित असते.
अ) अंतिम पत्रक तयार करण्या ब) भांडवलाच्या नियोजना
क) अंदाजपत्रक तयार करण्या ड) वरील सर्वांशी

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS Pattern) Examination, 2018
ISSUES IN PLANNING, MANAGEMENT AND FINANCING OF EDUCATION
(Paper – IV)

Day and Date : Monday, 14-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Marks : 56

Instructions : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Figures to the right indicate full marks.**

2. What is the nature of Comprehensive Approach and Selective Approach ? 10

OR

Explain the concept of TQM, in school. 10

3. Which factors, influences on the 'Organizational Culture' in school ? 10

OR

Which are additional financial resources for education ? 10

4. Answer in brief of the following questions (**any four**) : 20

- 1) What is the concept of Organizational Effectiveness ?
- 2) What are the merits and demerits of Uniform Tuition Fee ?
- 3) Which are the problems regarding the equity in education ?
- 4) What is the difference between education in public school and education in private school ?
- 5) What is the policy of the government of Maharashtra about Grant-in-aid ?

5. Write short notes on the following topics (**any four**) : 16

- 1) Analysis of Educational expenditure for planning.
- 2) Ways of controlling various funds.
- 3) Role of the Head Master in creating school culture.
- 4) Concept of monitoring and supervision in school.
- 5) Nature of stress management.

मराठी रूपांतर

२. आकलनात्मक दृष्टिकोन व निवडक दृष्टिकोन म्हणजे काय ?

१०

किंवा

शाळेमधील गुणवत्ता व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करा.

१०

३. शाळेतील “संघटन संस्कृती” वर प्रभाव टाकणारे घटक कोणते ?

१०

किंवा

शिक्षण क्षेत्रासाठीचे अतिरिक्त आर्थिक स्रोत कोणते ?

१०

४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :

२०

१) संघटनात्मक परिणामकारकतेची संकल्पना काय आहे ?

२) एकसमान शालेय फीचे फायदे व तोटे कोणते ?

३) शैक्षणिक समता प्रस्थापित करताना येणाऱ्या समस्या कोणत्या ?

४) सार्वजनिक शाळेतील शिक्षण व खाजगी शाळांमधील शिक्षण या मध्ये फरक काय ?

५) महाराष्ट्र शासनाचे शाळेत अनुदान विषयक धोरण काय ?

५. खालील विषयावर टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

१६

१) नियोजनासाठी शैक्षणिक खर्चाचे विश्लेषण.

२) निधी नियंत्रणाचे विविध मार्ग.

३) शाळेत संस्कृती निर्मितीमधील मुख्याध्यापकाची भूमिका.

४) शाळेमधील देखरेख व पर्यवेक्षणाची संकल्पना.

५) ताण व्यवस्थापनाचे स्वरूप.

Seat No.	
-----------------	--

Set	P
------------	----------

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
PEDAGOGY AND CURRENT ISSUES IN ENVIRONMENT (Paper – IV)

Day and Date : Monday, 14-5-2018
Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

Max. Marks : 70

- N.B. :** 1) **All questions are compulsory.**
2) **Right side figure indicate marks.**
3) **Q. No. 1 is compulsory. It should be solved in first 20 minutes in Answer Book on Page No. 3.**

MCQ/Objective Type Questions

Duration : 20 Minutes

Marks : 14

1. Choose the correct alternative :

14

- 1) Year 1920 is known as _____ about population.
a) The year of great divide b) The great control
c) Great development d) Health care
- 2) The inclusive of _____ in man made environment.
a) Urban environment b) Living things
c) Climate d) Economic environment
- 3) The technique of _____ is used to study the attitude of environment.
a) Questionnaire b) Observation c) Attitude test d) Interview
- 4) Indian contribution to total Global carbon dioxide emissions is about _____.
a) – 5% b) – 7% c) – 9% d) – 10%
- 5) “Environmental education group” was established in _____.
a) 24 Dec. 2001 b) 24 Dec. 2002 c) 24 Dec. 2003 d) 24 Dec. 2004
- 6) Developing quality of environment is the major _____ of environment.
a) Objective b) Aim c) Principle d) Nature
- 7) On 22 April we celebrate _____ day.
a) Vasundhara b) World c) Pollution Control d) Environment
- 8) _____ is nature of educational environment.
a) Optional b) Formal c) Independent d) Interdisciplinary
- 9) Environmental education subject teaching on school level since _____.
a) 2003 b) 2004 c) 2005 d) 2006
- 10) In India UGC organized environmental workshop on _____ year.
a) 1961 b) 1971 c) 1981 d) 1991
- 11) Man made environment is _____.
a) Flood b) Earthquake c) Tsunami d) Social Status
- 12) The classification of environmental object did by _____.
a) Duttan b) Marsh c) Bloom d) Jorge Parking
- 13) Trees of earth is called _____.
a) Lungs b) Protection c) Product d) Cover
- 14) Dust is the causes of _____ diseases.
a) Skin b) Eyes c) Respiratory d) Blood

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. खालील दिलेल्या पर्यायापैकी योग्य पर्यायाची निवड करा :

१४

- १) लोकसंख्येबाबत १९२१ हे वर्ष _____ म्हणून ओळखले जाते.
अ) महाविभाजनाचे ब) महानियंत्रण क) महावृद्धि ड) आरोग्य
- २) मानव निर्मित पर्यावरणामध्ये _____ चा समावेश होतो.
अ) शहरी पर्यावरण ब) सजीव क) वातावरण ड) आर्थिक पर्यावरण
- ३) पर्यावरणीय अभिवृत्ति अभ्यासण्यासाठी _____ तंत्र वापरले जाते.
अ) प्रश्नावली ब) निरीक्षण क) कल चाचणी ड) मुलाखत
- ४) जागतिक कार्बन डॉय ऑक्साईड उत्सर्जनात भारताचे योगदान सुमारे _____ एवढे आहे.
अ) - ५% ब) - ७% क) - ९% ड) - १०%
- ५) पर्यावरण शिक्षण समुहाची स्थापना _____ रोजी झाली.
अ) २४ डिसें. २००१ ब) २४ डिसें. २००२ क) २४ डिसें. २००३ ड) २४ डिसें. २००४
- ६) पर्यावरणाची गुणवत्ता वाढवणे हे पर्यावरणाचे मुख्य _____ आहे.
अ) उद्दिष्ट्ये ब) ध्येये क) तत्व ड) वैशिष्ट्ये
- ७) २२ एप्रिल हा _____ दिन म्हणून साजरा केला जातो.
अ) वसुंधरा ब) जागतीक क) प्रदूषण नियंत्रण ड) पर्यावरण
- ८) पर्यावरण शिक्षणाचे स्वरूप _____ आहे.
अ) ऐच्छिक ब) औपचारिक क) स्वतंत्र ड) आंतर विद्याशाखीय
- ९) पर्यावरण हा विषय शालेय स्तरावर _____ या वर्षापासून शिकवला जातो.
अ) २००३ ब) २००४ क) २००५ ड) २००६
- १०) भारतीय विद्यापीठ आयोगाने _____ वर्षी पर्यावरणाबाबत कार्यशाळा आयोजित केली.
अ) १९६१ ब) १९७१ क) १९८१ ड) १९९१
- ११) मानव निर्मित पर्यावरणाला _____ असे म्हणतात.
अ) पूर ब) भूकंप क) त्सुनामी ड) सामाजिक स्थिती
- १२) पर्यावरणविषयक उद्दिष्ट्याचे वर्गीकरण _____ यांनी केले.
अ) डटन ब) मर्श क) ब्लूम ड) जॉर्ज पर्किंग
- १३) वृक्षांना पृथ्वीचे _____ असे म्हणतात.
अ) फुफुसे ब) संरक्षण क) उत्पादन ड) अच्छादन
- १४) धुलीमुळे _____ विकार बळावतात.
अ) त्वचेचे ब) डोळ्याचे क) श्वसनाचे ड) रक्ताचे

Seat No.	
-----------------	--

M.Ed. (Semester – IV) (CBCS) Examination, 2018
PEDAGOGY AND CURRENT ISSUES IN ENVIRONMENT (Paper – IV)

Day and Date : Monday. 14-5-2018

Marks : 56

Time : 2.30 p.m. to 5.00 p.m.

N.B. : 1) **All questions are compulsory.**
2) **Right side figure indicate marks.**

2. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) What is environmental education ? Write relationship between in man and environment.
 - 2) Write how would you use field visit for effective teaching-learning of environmental education.
3. Answer the following questions (**any one**) : **10**
- 1) Explain the agencies of environmental education the role of media in environmental education.
 - 2) Explain the components of training programme for environmental education.
4. Answer the following questions in brief (**any four**) : **20**
- 1) Write measures on environmental deforestation.
 - 2) Role of television mass media in environment education.
 - 3) Explain role of teacher in environment development.
 - 4) Explain objective of UNEP.
 - 5) Write role of Central Govt. in environment.
5. Answer the following questions in brief (**any four**) : **16**
- 1) Explain types of natural resources.
 - 2) Explain objectives of Rio Conference of 1972.
 - 3) Write importance of teaching-learning by role playing.
 - 4) Explain functions of national NGO.
 - 5) Explain role of Institutions in Environmental Problem.

मराठी रूपांतर

२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) पर्यावरण म्हणजे काय ? मानव आणि पर्यावरण यातील परस्पर संबंध लिहा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणाचे परिणामकारक अध्ययन-अध्यापन होण्यासाठी तुम्ही क्षेत्र भेट कशा प्रकारे वापराल ते लिहा.
३. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) : १०
- १) पर्यावरण शिक्षणाच्या कार्यवाहिन्या सांगून माध्यमांची पर्यावरण शिक्षणातील भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरण शिक्षण प्रशिक्षण कार्यक्रमाचे घटक स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) जंगलतोड या पर्यावरणीय समस्येवर उपाय लिहा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणात 'टेलीव्हिजन' या माध्यमाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यावरण विकासात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ४) UNEP चे उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - ५) पर्यावरण शिक्षणात केंद्र सरकारची भूमिका लिहा.
५. खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : १६
- १) नैसर्गिक साधन संपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - २) १९७२ च्या रॉय कॉन्फारंसचे उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - ३) भूमिका पालन पद्धतीने अध्ययन-अध्यापनाचे महत्त्व लिहा.
 - ४) राष्ट्रीय स्वयंसेवी संघटनेचे कार्य स्पष्ट करा.
 - ५) पर्यावरण समस्येत संस्थाची भूमिका स्पष्ट करा.